Kulturně společenský časopis
na internetu
2002 • 9

DOBRÁ ADRESA

Z obsahu

Tomáš Koloc
o povodních

Honza Hanzl vzpomíná
na 11. září 2001

mnoho dalších katastrof

Obsah:

SYSTÉM NAVIGACE: KLEPNĚTE!

První stránka (titulní):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na „Z obsahu:“ se dostanete na str. 2 (obsah). Klepnutí na malé obrázky a jednotlivé body „Z obsahu:“ Vás přenese přímo na příslušné stránky. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ se otevřou naše internetové stránky www.dobraadresa.cz v aktuálním prohlížeči. Klepnutím na střed obrázku se dostanete na popisek a tiráž na str. 2.

Druhá stránka (obsah):

BYLO od č. 1/00: Klepnutí na jednotlivé body obsahu Vás přenese přímo na příslušné stránky. Klepnutím na naši e-mailovou adresu se Vám otevře nám adresovaný dopis v aktuálním e-mailovém programu. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ a na popisek k obrázku na první straně se dostanete na první (titulní) stránku. Klepnutím na slovo „Obsah:“ se Vám zvětší obsah přes celou šířku okna.

Další strany stránky (včetně druhé s úvodníkem):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na jednotlivé internetové resp. e-mailové adresy se Vám otevře příslušná stránka resp. se Vám nadepíše příslušný dopis v aktuálním programu. **NOVĚ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ v levém nebo pravém horním rohu stránky se přesunete na str. 2 (obsah).

KLEPNĚTE SEM!

O čem se (ne)mluví

Tomáš Koloc: **Co nám chtěly povodně** (4)
Vladimír Novotný: **Z deště pod okap aneb Cedník místo Katovny** (10)
Irena Prázová: **Potopa světa aneb Voda jako námět ve filmu** (14)
Jakub Šofar: **Šosky 9** (17)

Rozhovor

s Ondřejem Bednářem (18)

Hudba

Jakub Šofar: **Cáká déšť** (22)

Macurova světnička (24)

Strž DA (velký recenzní prostředek)

Literatura: Martin Belásek: **Kupé pro Marcela D** (30), Vladimír Novotný: **Politický pamflet plus podobenství pyromanie** (31) /
Historie: Martin Groman: **Případ Kondelík aneb Jak Dagmar Mocná našla odpověď na otázku jací jsme** (34)

Podobrazník

Honza Hanzl: **Vzpomínka na 11. září 2001** (38)

Příloha:

Expedice Angkor Wat 2 (39)

DOBRÁ ADRESA

Na titulní a protější stránce: fotografie z povodní v Praze, foto Viki Shock (2002)

Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 9, ročník 3. E-mail: dobraadresa@first-net.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Štefan Švec. Redakce: Miroslav Cingl, Martin Groman, Jan Los, Vladimír Novotný, Jan Petružela, Kateřina Rudčenková, Viki Shock, Jakub Šofar. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Výstavba internetových stránek: Libor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce, kresby Corel Corporation. Redakcí nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafin a FirstNet a. s.

Vážení čtenáři, vzhledem k tomu, že Ministerstvo kultury letos výrazně snížilo dotace na literární časopisy, nemá Dobrá adresa už vůbec žádné peníze. Nemá peníze dokonce ani na vedení účtu. Proto jsme se na valné hromadě usnesli, že časopis Dobrá adresa již nebude zadarmo. Protože nepřipravujeme žádná omezení přístupu k minulým ani budoucím číslům (budou stále k dispozici pro každého), nepočítáme s tím, že zaplatí všichni. Ale když to udělají aspoň někteří, bude to snad stačit na provoz účtu, darovací daň a poplatek za doménu na rok. Pokud vám přeci jen záleží na tom, aby Dobrá adresa dál vycházela, pokud nejste úplně na dně a máte u sebe stokorunu, pošlete nám ji prosím na účet číslo 216093103/0300.

Díky, protože bez vás přežijeme jen horko a těžko.

Naši milí,

jak už se k vám možná doneslo, byly povodně. Přestože sídlo Dobré adresy je na Smíchově a v záplavové zóně, vidíte před sebou další číslo. Není to naším bezpříkladným nasazením ani schopností rychle se přestěhovat, je to tím, že jsme ve čtvrtém patře. Přejme všem, kteří jsou teď níž i úplně dole, aby se co nejdřív navzdory nadmořským výškám zvedli. A tím končím s občansky uvědomělým úvodníkem.

Štefan Švec

O čem se (ne) mluví

fotografie z povodní v Praze, foto Viki Shock (2002)

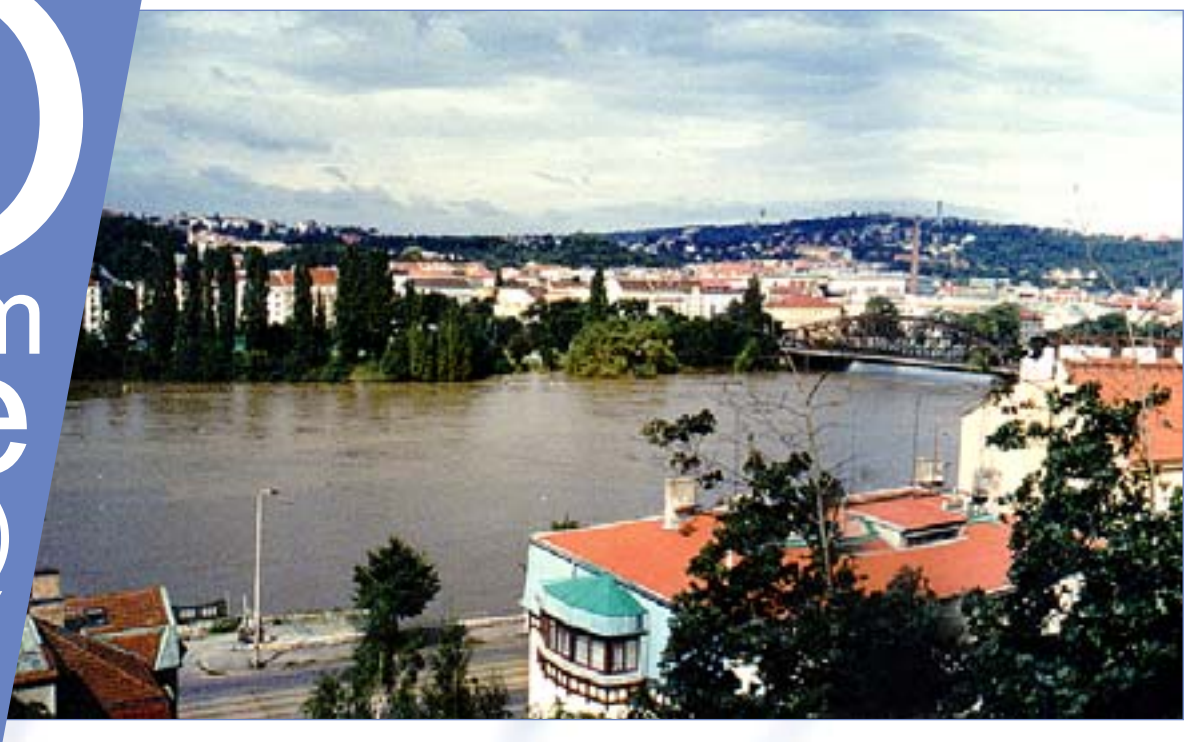

Co nám chtěly povodně?

Co nám chtěly povodně?

Byla neděle čtvrtého srpna, když ve mně doznívala otázka položená jednomu z našich největších odborníků na ekologii, RNDr. Ivanu Ryndovi, který suchými slovy vědce jasně zformuloval, že bude-li životní styl pozemšťanů pokračovat i nadále stejným způsobem, do padesáti let bude Zeměkoule neobyvatelná. Když se poté dlouze rozhovořil o aktivitách OSN, konferencích ekologů a alternativních trzích, poněkud sarkasticky jsem se ho zeptal, jaký smysl mají pět minut po dvanácté tyto dětské hry několika nadšenců, když si s námi příroda, tak jako s každým jiným přemnoženým živočišným druhem, už dávno chystá poradit sama. Odpověděl mi, že ve chvíli, kdy je krize na spadnutí, se i naprostý blázen snaží navinout špulku ni-

Déšť a horečnaté plnění pytlů pár metrů od stoupající vody, kdy se kolem hromady písku nenajde jediné volné místečko pro dalšího plniče, babičky obcházející dobrovolníky s limonádou, slivovicí a grogem. Ale také: lidé, kteří odnášejí pytle z hráze do vlastního domu a posmívající se vypracované korby, co se na nás dívají z oken hospody. Proudy deště na chvějícím se tlampači místního rozhlasu, který své neustálé výzvy k evakuaci uvádí budovatelskou fanfárou. Hodiny strávené u televize, obhlížením terénu mezi stoupající řekou a lužeckým kanálem a rozhodováním. Maminky, babičky a tetičky, které z nedostatku jiné uklidňující činnosti neustále smaží řízky.

tí nebo okopat zahrádku. Kdyby totiž jen nečinně seděl, pak by to ani nebyl blázen, ale sebevrah. Pan doktor domluvil a odjel do Prahy, zatímco já jsem zůstal stát v místě našeho rozhovoru, na koňských pastvinách v chráněné krajinné oblasti Beskydy a do údolí se nesly tóny flétny jednoho ze čtyřiceti kolegů-dobrovolníků, kteří za stravu a místo ve vojenském hangáru přijeli do lesním průmyslem zasmrkovaných Beskyd sázet vymírající beskydské jedle. V tu chvíli už doma v Čechách pršelo a když ve středu odjeli domů dva recesisti z Českých Budějovic a volali, že jsou evakuováni kvůli povodním, přišla nám jejich zpráva jako dobrý vtip. Když jsem se v pátek vracel z tábora já a seděl namáčknutý v poštovním vagóně vlaku z Prahy do Vraňan nad Vltavou, v některých místech už Vltava podemílala koleje, bývalé pobřežní stromy se topily a po vodě se nesly turistické chatičky. Z následujících dní už mi zbyly v hlavě jen obrazy toho, co jsem viděl. Déšť a horečnaté plnění pytlů pár metrů od stoupající vody, kdy se kolem hromady písku nenajde jediné volné místečko pro dalšího plniče, babičky obcházející dobrovolníky s limonádou, slivovicí a grogem. Ale také: lidé, kteří odnášejí pytle z hráze do vlastního domu a posmívající se vypracované korby, co se na nás dívají z oken hospody. Proudy deště na chvějícím se tlampači místního rozhlasu, který své ne-

Co nám chtěly povodně?

O čem se (ne) mluví

fotografie z povodní v Praze, foto Viki Shock (2002)

Co nám chtěly povodně?

ustálé výzvy k evakuaci uvádí budovatelskou fanfárou. Hodiny strávené u televize, obhlížením terénu mezi stoupající řekou a lužeckým kanálem a rozhodováním. Maminky, babičky a tetičky, které z nedostatku jiné uklidňující činnosti neustále smaží řízky. Vynášení věcí do pater, kdy člověk se dostane až na dno domácností starých vesničanů, jejichž sošky, lampičky a breviáře nosí na půdu. Procházka k zatopené návsi, během níž se z tlampače ozve siréna a roztřesený hlas

fotografie z povodní v Praze, foto Viki Shock (2002)

Co nám chtěly povodně?

zástupce místní starostky vyzývá občany k bezpodmínečné evakuaci. Několik rvaček velkých a malých psů, kteří, vystrašeni až na hranici únosnosti, jsou vedeni přes jediný funkční most do připravených aut. Jejich vyložení v evakuační vesnici Býkev, kde se několik minut po našem příjezdu opakuje táž siréna a totéž hlášení. A znovu hodiny strávené u televize opisováním čísel dobrovolnických center ve vzorně uklizeném bytě v Roudnici nad Labem, znovu otevírání oken při hlášení místního rozhlasu. Bahno v roudnickém gymnáziu a v něm vedle Gottwaldovy busty zapíchnutý časopis s Arnoldem Schwarzeneggerem, když voda opadla. Holínky a rukavice z místního letiště a jejich neustálé mytí savem. Stovky lavic, židlí, šanonů, protiatomových masek a nábytku který byl desítky let nezbytný a na jehož zbytnost stačí tři údery sekerou. Haly v továrně na toaletní prostředky, zcela zaplněné tlejícími sírovými prskavkami, které si zde dal na zakázku vyrobit německý průmyslník. Cesta na lovosickou skládku, kde se do stejné hromady zahrnují rozmočené knihy, ledničky i hromady

O čem se (ne) mluví

fotografie z povodní v Praze, foto Viki Shock (2002)

Co nám chtěly povodně?

zaplavených banánů z dlouhých kolon popelářských aut, které ucpávají silnici. Setkání s rozptýlenými partami rozptýlených moravských dobrovolníků, kteří si po Roudnici nad Labem shánějí práci, jídlo i nocleh na vlastní pěst, zatímco nezaplavená část města žije nezkalenou letní nudou. Vrbno u Mělníka, kde vyklízíme po střechu obrovský statek s polyethylénovými okny, jehož majitelka vyhazuje úplně všechno včetně zlata a říká: „Asi jsem někomu něco udělala.“ Předseda místního charitativního statku pro bezdomovce, který utekl z evakuace, aby zachránil tři koně, desítky prasat a ovcí, načež byl ze zcela zatopené obce odvezen na laně vrtulníku s fenkou Týnou v ruce. Opilý majitel domu založeného roku 1820, domu, který se v ro-

fotografie z povodní v Praze, foto Viki Shock (2002)

Co nám chtěly povodně?

dině po sedm generací dědil a během jedné srpnové neděle 2002 byl smeten z povrchu země. Vrbno, směsice spadlých a polospadlých domů, z nichž ty, co ještě stojí, se dělí podle cedulí na vratech na dva druhy „VSTUP ZAKÁZÁN, URČENO K DEMOLICI“ a „RIZIKOVÁ STAVBA“, Vrbno, jehož obyvatelé mají na nohou boláky od procházení kontaminovanou vodou. Od pana Adamce, který ze svého domu určeného k demolici nejdřív sundal tašky a pak začal odřezávat krov a ten na něj před mýma očima spadl a přerazil mu nohu, mám vyřídit doktorům, že o svou nohu nechce přijít, aby mohl pracovat. Od paní Mejstříkové, která se snaží vesnici zachránit pomocí sdělovacích prostředků, mám vyřídit čtenářům, že jsou potřeba peníze na protipovodňové hráze, jinak ve Vrbně nebude chtít zůstat ani jediný člověk a vesnice tak úplně zanikne. A od Boha roudnického chrámu, kterého se voda nedotkla, ač stojí deset metrů od Vltavy, chrámu, kde jsme spali mám vyřídit všem, že chtěl, abychom se zastavili a zamysleli. Se mnou se mu to povedlo. Už se nikdy nikoho nebudu ptát, jaký smysl má záchrana pět minut po dvanácté.

Tomáš Koloc

O čem se (ne) mluví

Z deště pod okap aneb Ceník místo Katovny

Přišlo to tak náhle, jako leccos v poslední době v České televizi zvané veřejnoprávní. Stačí připomenout, že v tuto chvíli jsou mimo ČT nebo na odchodu z ní de facto skoro všichni básníci, kteří byli na Kavčích horách zaměstnáni: do penze byl poslán jeden z našich básnických nestorů Jiří Gold, nic jiného než hledat jinou obživu nezbylo Lukáši Marvanovi. Asi bychom se valně nedivili, kdyby o rozloučení s „Kavkami“ začal vážně uvažovat i Viki Shock, nejmladší z „televizních“ básníků! Když nyní v České televizi zlikvidovali vynikající (a pilné!) oddělení dokumentaristiky řízené Karlem Hynie, propuštěný básník Albert Kaufmann, poslední z tohoto poetického kvarteta, se sice bránil a odmítal přijmout výpověď, leč páni z vedení ČT to vyřešili tak, že mu za přítomnosti nebo za doprovodu dvou svědků čili pacholků alias pohůnků položili na stůl propouštěcí papír a zase šli po svých. A teď ještě v ČT zrušili Katovnu.

Ne že by zrovna pořad zvaný Katovna byl nějakou záležitostí andělskou, nebo dokonce cherubínskou. Měl spoustu nepřátel a mezi nimi pochopitelně výrazně převažovali ti, komu nejprve večerní, postupně stále víc předpůlnoční diskusní (resp. jakoby hospodské) sepětí intelektuálního klábosení (někdy skutečné rozpravy) s tuze přebujelou, často zhola neúměrnou politizací tematiky ani trochu nevyhovovaly. Velice často to také štamgasti Katovny přepískli a přepískávali: tenhleten tým soudců nejneúprosnějších v čele s Vladimírem Justem a s dvěma katovskými lotry po levici a pravici, v jejichž roli přičinlivě vystupovali Jan Rejžek a Miroslav Petříček, se opravdu kolikrát vůbec na nic neohlížel. Triumvirát si tudíž s gustem vedl svou (spíše kolikrát mlel a hantýrku mlecí měl zvládnutou značně obstojně) a demonstroval svůj monopolní pohled

s jistotou přímo nepřebernou, že totiž oni tři jsou neomylnější než papežové. Ba počínali si ti tři kmáni na popravčím místě v disputacích mnohdy jako samozvaní papežové středoevropského regionu, přinejmenším a určitě toho centristicky pražského. A dominikánští mniši ve městě dozajista co chvíli tuze váhali, zda nemají své inkvizitory zase poslat z Prahy pryč: byla tu přece Katovna!

Čtvrtého mušketýra, tj. spolupacholka nebo spolukatana si ta naše svatá trojice televizní přizvávala podle potřeby: většinou jen kvůli tomu, aby přitakal jejím názorům a postojům. Koneckonců nebylo divu: za rouškou spontánního rozhovoru v umělé hospodské situaci se ani příliš neskrývala hrozba, že ten, kdo se postaví proti našim mistrům popravčím, přijde v Katovně hned příště nebo jednou určitě na řadu. Navíc si případný nesouhlasník mohl být jist, že od gerojů Katovny tak či onak dostane co proto: všichni jsme přece chybující, všichni máme jak za lubem, tak i ve skříni nejméně jednu árijskou nebo neárijskou babičku, a koneckonců s nějakou definitivní věrohodností či hodnověrností argumentů se v Katovně nijak zvlášť nepárali. Stačilo, když odněkud slyšeli trávu růst – a ona kolikrát opravdu rostla, rostla a rostla, až v jejich očích pohříchu jakoby ve vichru šuměla.

Moc se pánům mistrům popravčím nelíbilo, když občas šla světem šuškanda, že celá jejich Katovna je dítětem Jakuba Puchalského, šikulky našich časů, který si usmyslel na Kavčích horách zavádět své nestrávené a nevyzrálé představy o veřejnoprávní televizi – a po jeho vyhazovu (ne že by jeho nástupci za něco stáli nebo byli v něčem lepší!) se ukázalo, že ze všech puchalštin v ČT přežila a přetrvala jedině Katovna. Snad že byla dokonale odsunuta do velepozdních hodin a snad že, jak se nechávali slyšet zlí jazykové, její „komunikační dopad" byl tak mizivý, až programátorům skoro ani nestálo za to ji rušit a vymýšlet místo ní něco jiného. Takže se nakonec s Katovnou všichni smířili (vždyť se také vysílala stále později a později a byla stále stejnější a stejnější) – a pomalu se už o ní hovořilo jen v tom smyslu, že ti lotři katovští za ty své šeredné jedy na špatnou noc pobírají nekřesťanské peníze. Ty ale prý v Čechách podle jiných jazyků pobírají skoro všichni, takže ani tento výpad proti Katovně neuspěl.

A teď zničehonic Katovna skončila, tři až čtyři katani skončili na televizní dlažbě, a inkriminovaný pořad být nahrazen (praví se v srpnu 2002) pořadem s názvem Síto. Nebo Sítko? Nebo nejraději rovnou Cedník? Přes všechny výhrady na adresu Katovny se zdá, že z televizní obrazovky zmizí výrazné osobnosti, kteří nás sice často svými postoji tahali za nos, stejně ale stálo za to jejich názory vnímat a uvažovat o nich. Ano, zasloužily si polemické reakce, a nejenom ty znevažující, zesměšňující, které byly taktéž zcela na místě, nicméně signalizovaly skutečnost, že v Katovně se odehrává něco, co není až tak nějak běžně čili plytce mediálního, že nesmysly, které tam ti popravčí vykládají, se opírají aspoň o nějakou koncepci, nikoli o mediální novořeč, že když se v Katovně (vševědoucně) do někoho či něčeho obuli, šlo z toho usoudit či vyvodit, o čem všem se na veřejnosti zhola nic neví, anebo že ve společnosti existuje určitá tendence se proti něčemu postavit anebo si notně vypomáhat jedovatou slinou, když nic jiného již v arzenálu nezbývá. Ale stejně se televizní katani mohli a měli brát vážně, vždyť ta „svatá trojka", to nebyli žádní ledajací mluvkové!

Tak například hlavní kat Katovny, tj. teatrolog Vladimír Just, není zdaleka jenom významný teatrolog a autor mnoha knih, nemluvě o jeho dlouholeté publicistické praxi. Věru není divu, že právě Justovy postoje vyvolávají málem nepříčetnou nenávist zrovna u těch jedinců, kdo si ryzí službu společnosti ztotožňují v prvé řadě se zlodějinou a ještě jednou se zlodějinou. Starší z dvojice Justových partnerů a přihrávačů, tj. Jan

Ne že by zrovna pořad zvaný Katovna byl nějakou záležitostí andělskou, nebo dokonce cherubínskou. Měl spoustu nepřátel a mezi nimi pochopitelně výrazně převažovali ti, komu nejprve večerní, postupně stále víc předpůlnoční diskusní (resp. jakoby hospodské) sepětí intelektuálního klábosení (někdy skutečné rozpravy) s tuze přebujelou, často zhola neúměrnou politizací tematiky ani trochu nevyhovovaly.

O čem se (ne) mluví

Z deště pod okap aneb Ceník místo katovny

Rejžek, je publicista neobyčejně sršatý, natolik sršatý, že kolikrát ani valně neuváží, jak, na co a s čím zrovna srší, jen aby sršel a sršel za každou cenu, padni komu padni, jen jemu samému nikoli. Sršet však umí jako málokdo – no a pořád je lepší sršet ostošest a přehánět a blamovat diváky (v hranicích žánru televizní publicistiky), tím pádem si ve všem udělat jasno (třeba i se žalostně zatemněnou myslí, jak svého času potvrdila Katovna v rozpravě o Literární radě Ministerstva kultury), než nemít názor veškerý žádný, což je u nás již dlouho zvykem.

Konečně Miroslav Petříček, mladší Justův partner v Katovně, náleží k největším nadějím či talentům naší soudobé filosofické vědy a jeho fundovanost je v tomto oboru skutečně do té míry obdivuhodná, až se tento intelektuál (k jeho dalším dovednostem patří i překlady z německé jazykové sféry, mj. Thomase Bernharda) může s nadhledem vyjadřovat i k problémům, v nichž takříkajíc není doma – a proto se také jako filosof může v konkrétních záložitostech občas i mýlit. Pořád však a pokaždé však Petříček, který se už nepodepisuje Miroslav Petříček ml. (je to syn známého literárního kritika, bohužel již zesnulého) reprezentuje a prezentuje vyhraněný stejně jako vytříbený filosofický postoj, což je v našem společenském vědomí velice výjimečný jev.

Celá tato katovská trojice vyzařovala z obrazovky nesporné fluidum – a také proto si tito tři mistři popravčí (shodou okolnos-

tí dva z nich působí na Filosofické fakultě UK) mohli Katovnu na tak dlouhou dobu vyhradit pouze pro sebe a pořádně se v ní vyřádit, ať už k vůli či k nevůli nás ostatních bezmocně přihlížejících. A vyřádili se v ní se i svými hosty, obvykle s tím čtvrtým, přifařeným ke trojici katů, s hostem, který nejčastěji plnil roli přitakavce a přikyvovače – ono se v Katovně také mnoho jiného činit nedalo! Leč úlohu katovského učně zasvěceného a obeznámeného – však jím byl zřejmě nejčastěji renomovaný divadelní kritik Vladimír Hulec, ale rovněž ostatní hosté Katovny zastupovali nějaký vyhraněný názor a většinou měli co říci, i když to také kolikrát, ruku na srdce, ani trochu říkat nemuseli.

Nyní tedy po Katovně přijde Síto/Cedník. Jeho demirugem již nebude tajemně rozšafný a rozšafně tajemný Vladimír Just, nýbrž osobnost mnohem rozporuplnější a podle rozšířeného názoru velice dificilní – totiž Martin C. Putna. Každá změna může přinést něco dobrého a užitečného, někdy se však přihodí, že některá změna též nepřinese nic dobrého a nic užitečného. Už to nemají být hovory katů mezi sebou o nejrůznějších problémech našeho společenského a kulturního života, leč Martin C. Putna, řečený MCP, si bude do televizního studia zvát různé hosty, prý nejčastěji mladé vědecké pracovníky a ještě pravděpodobněji své spolupracovníky, konečně i své studenty atp., aby s nimi rozprávěl o tom či onom – a přitom si počínal podobně rozšafně a podobně nadřazeně jako mistři kati z Katovny, jeho předchůdci – čili tak, jak si MCP zpravidla počíná ve svých rozhlasových kreacích. Dovede totiž jít na kořen věci, dovede však také být úlisný a úhybný, dokáže spojit závažné i pomíjivé, také však dokáže bezostyšně obhajovat nonsens jako vyšitý, jen aby posloužil ku větší slávě svého Ega. Uvidíme, jistě uvidíme, není však vyloučeno, že dokonce i kritikům Katovny se začne po Katovně stýskat.

Ať to bylo takové či onaké, Just a spol. se v drtivé většině zabývali současností, tzv. živou, palčivou problematikou, již též můžeme charakterizovat jako postmodernu společenskou, politickou, kulturní atp. Ve srovnání s nimi vystupuje MCP jako zdánlivě sice neohrožený, ve skutečnosti však spíše jen proklamativní odpůrce postmodernismu. Z tohoto důvodu z něho vybujel inkvizitorský kritik víceméně veškeré literární produkce, která je v rozporu s jednou méně, jednou více konformním náboženským kánonem, přesněji řečeno s určitou postulovanou linií katolické slovesné tvorby. Z toho logicky vyplývá, co asi bude v Putnově Sítu či Cedníku představováno a prosazováno ze všeho nejvíc – a jak velká část soudobé české literatury a knižní kultury se v jeho podání a pojetí televizního Síta/Cedníku dostane na ošemetný hodnotový pranýř. Proti tomuto ortelu jistěže nebude v televizi vůbec žádná možnost odvolání.

Vůbec tím nemáme v úmyslu tvrdit, že by katolická kritika a koncepce kultury neměly dostat ve veřejnoprávní televizi patřičný prostor, pořad Síto však může v rukou MCP již od podzimu transformovat do takové podoby, že v ní nebude dost prostoru pro rozsáhlé sféry knižní kultury a literární kultury, které nebudou vyhovovat velestrohým (tedy jen v určitém směru) měřidlům páně Putnovým. Zato bychom se ani trochu nedivili, kdyby se prvním hostem v Sítu čili Cedníku stal Tomáš Halík, potom znovu Tomáš Halík a dotřetice opět on, neboť kdo také jiný, není-liž pravda? Koneckonců svého času Putna vypočítával dlouhou řádku lidí a jevů, kteří v něm prý vyvolávají opovržení – a věru to nebyl jenom namátkou Nabokov a moderní umělci a tvůrci jemu podobní – šlo tehdy o celé školy a celá hnutí. Lze se právem obávat, že i ti, kdo prošli Katovnou, nyní neprojdou Sítem. A jediná naděje tkví ve víře ryzí a pravé, že se jednou z neúprosného inkvizitorského síta čili sítě přece jenom doopravdy vyklube prachyobyčejný televizní Cedník a jím se pak dokáže prosmýknout i sám Martin C. Putna.

Vladimír Novotný

Nyní tedy po Katovně přijde Síto/Cedník. Jeho demirugem již nebude tajemně rozšafný a rozšafně tajemný Vladimír Just, nýbrž osobnost mnohem rozporuplnější a podle rozšířeného názoru velice dificilní – totiž Martin C. Putna. Každá změna může přinést něco dobrého a užitečného, někdy se však přihodí, že některá změna též nepřinese nic dobrého a nic užitečného.

O čem se (ne) mluví

Potopa světa aneb Voda jako námět ve filmu

Takových filmů je většina. Nedávno na Nově uvedený film Bílá smršť, natočený podle skutečné události z roku 1961, kdy na školní výcvikové lodi dojde...

Jak atraktivní je voda ve filmu? Kdy se nejčastěji používá? Jak se dají vodní náměty využít? A v jakých typech filmů? Jak rozdílná je skutečnost a film v případech ohrožení člověka vodou? Jistě, ve filmu si tvůrci hrají s efekty, makety lodi se zmítají na digitálně vytvořeném moři, záchranáři zachraňují (a zachrání) milióny lidských životů, hlavní hrdina pod vodou vydrží víc minut než tuleň a ještě mu zbude spousta energie na vášnivé polibky s tou nejkrásnější trosečnici, kterou na poslední chvíli vytáhl z brutální bouře polomrtvou, ale zato skvěle nalíčenou vodovzdorným makeupem.

Řeknete si: realita je naprosto jiná, efekty jsou banální a příběh křečovitě vykonstruovaný – no a co. Ale to není všechno. Po důsledném ponoru lze z hlubin kinematografie vylovit spoustu zajímavých filmů a přesvědčit se, jak se obyčejná voda proměňuje pod tvůrčíma rukama filmaře a hlavně – jak je toto ztvárnění různorodé.

V béčkových amerických filmech, které můžeme čas od času vidět v sobotním večerním vysílání na TV Nova, je zápletka jasná. Jde o klasický konstrukt katastrofických filmů, v nichž člověk bojuje s nezkrotným živlem, ať už je jím požár, uragán či právě voda. On (většinou výzkumník, odvážný záchranář, hasič či obyčejný, leč hrdinný smrtelník vyčnívající z úpějící a utíkající řady postižených) zachraňuje Ji a (případně spolu s Ní) mnoho dalších, většinou pak i dítě zaseknuté v domě mezi trámy, v podkroví, v sutinách či v jiných vynalézavých částech filmového prostoru.

Tím se dostáváme ke kategorii vodních filmů, která se jmenuje „Tragédie na moři či oceánu“. Takových filmů je většina. Nedávno na Nově uvedený film Bílá smršť, natočený podle skutečné události z roku 1961, kdy na školní výcvikové lodi dojde k šílenství a díky přírodnímu úkazu zvanému Bílá bouře zahynou čtyři lidé, je přelomovým snímkem mezi konstruktem a realitou. Efekty jsou využity, příběh věrohodný, zápletka sice tradiční, ale přesto hrozivá a konec – překvapivě skutečný... a stejně hrozný jako byla skutečnost sama.

Ve velkofilmu Titanic je obrovská námořní katastrofa prezentována s pompou, monumentálně, ale malé lidské osudy jsou vystiženy a dobře vypočteny jako jímavá trefa do černého. Námět, kdy chudý umělec zachraňuje svoji bohatou milou, by už dnes neuspěl, pokud by ho nenatočil Američan a nešlo by o lodní neštěstí století.

I v Dokonalé bouři (2000) s Georgem Clooneyem v hlavní roli kapitána Billyho je voda excentrickou a nevypočitatelnou silou, která zmítá malou rybářskou bárkou a nakonec ji zničí.

Voda jako hlavní hrdina

Filmy Magická hlubina – Grand Bleu (1988) a Atlantis (1989) vodního nadšence a kontroverzního francouzského režiséra Luc Bessona mají nejblíže ke chvále a oslavám nekonečného vodního světa s jeho dobrými i zlými momenty, vrtochy i obyvateli. Atlantis točil, napsal i stříhal on sám, natáčení trvalo 16 měsíců a nadšený potápěč ukázal všem, jaký je život pod vodou bez člověka, s takovou elegancí a citem, jaký je v éře vodních i podvodních filmů poskrovnu.

Podvodní filmy – především dokumentární – o životě podmořských živočichů, sasanek, chaluh, koníků, tuleňů i žraloků je spousta, všechny stejné a každý jedinečný.

Někdy je ve filmovém díle hlavním aktérem voda sama, a nemusí jít jen o přírodovědné dokumentární snímky. Pro vodu jako hlavního hrdinu nemusíme chodit do ciziny. Ve známém seriálu Dobré sedlo z prostředí přehrady je voda zkrocená, civilizovaná a opečovávaná člověkem.

Ovšem v jednom díle se hráz utrhne a voda ohrožuje okolí. Hrázný Palyza (Pavel Nový) pak přestupuje z role ochránce a pečovatele do role krotitele a zachránce.

Vodou – hrdinkou je i vodní pustina z Vodního světa (Waterworld, 1995). Voda je tu nákladnější, efektnější a atraktivnější – a to ať už se to týká hereckého obsazení jejího doprovodu (nechci porovnávat herecky ani vizuálně Nového s Costnerem, ale to víte...) ale především sci-fi námětu – souš tu už úplně zmizela, země byla zaplavena a pár lidí, kteří zbyli, existuje na moři v chudobě a provizoriu, bez naděje výraznější na pokrok. Voda je tady údělem, náhradou souše a životním prostorem.

Voda může být ovšem také skvělou milostnou předehrou a klíčovou scénou v milostných komediích. Znáte to, hlavní hrdinové nejprve společně zmoknou, odskotačí se schovat před deštěm (pokud se nezačnou v dešti líbat), a cesta k vášni je otevřená. Film Živelná pohroma se Sandrou Bullockovou a Benem Affleckem v hlavní roli, ve které hurikán zvaný Amanda svede dohromady a poznamená životy mladého suchara a živelné dívky, nabízí ze živelných pohrom vše: vítr a bouře jako předzvěst něčeho velikého a osudového, průtrž mračen, liják jako vyvrcholení, zlom a nakonec pustošení. A uklidnění, odklízení a čištění...

Potopa světa aneb Voda jako námět ve filmu

Kapky, déšť, řeka, moře, oceán, vodopád, či vodní bouře jsou artefakty přírodního živlu nutného k životu, potřebného, hrozícího, obávaného. Voda je jako oheň, je dobrý sluha, ale špatný pán. Déšť je její předzvěstí, vzpomeňme Zpívání v dešti či Kamaráda do deště I. a II.

Rozdíl mezi reálným a filmovým deštěm je jasný. Na dešti – a zvlášť pokud není teplý, májový, trvá déle než pět minut a nejsme v nějakém vyšinutém citovém rozpoložení – je velice nepříjemné zůstávat. Pokud nemusíme, utíkáme, přebíháme, nebo jej pozorujeme v poklidu z okna. Ne tak filmoví hrdinové. Ti jsou většinou pod tlakem dramatických událostí (a vnitřního citového pohnutí), a tak na dešti s oblibou zůstávají. Déšť ve filmu často symbolizuje klíčovou situaci, která působí zlom v ději či v hledání hrdinova východiska.

Voda ve vedlejší roli a jako součást exteriérů je dnes v kurzu. Vodní plocha nabízí spoustu možných zápletek, nebezpečí, různých variací na ohrožení života a dramatických adrenalinových záběrů. Úplně ukázkovými filmy jsou v tomto směru (shodou okolností všechny pro úspěšnost a atraktivnost tématu točeny s pokračováním) Čelisti, Zachraňte Williho, nebo Krokodýl Dundee. Filmy jako Úplné bezvětří – Dead Calm od Philipa Noiceho z roku 1989, Pláž – The Beach (Leonardo di Caprio se dostává na idylický krásný a opuštěný ostrov obývaný jen skupinou lidí, která má svá pravidla a zákony) nebo Ostrovní zprávy (kdy se Kevin Spacey dostává do rodného rybářského městečka v Newfoundlanu a vyrovnává se jak se svou averzí k vodě tak s celým svým životem) mají moře přímo na seznamu vedlejších rolí. Americký akční thriller Útok z hlubin (Renny Harlin natočil film o skupině vědců, které se vymkl z rukou vědecký pokus na mořských tvorech) je ovšem spíš o mořských krvelačných potvorách než o moři samotném.

I v pohádkách je voda vděčným a věčným námětem. Vodní příbytky, ať už je to pochmurné vodní království zlé jezerní královny Ivany Chýlkové (Jezerní královna) kde je voda temná, studená a nebezpečná, nebo svérázný domov pražské vodnické rodiny ve Vorlíčkově komedii Jak utopit doktora Mráčka aneb Konec vodníků v Čechách (1974) jsou buď velice stylové – ryby, chaluhy, jiná vodní verbež nebo naopak velice lidské (vzpomínáte na vodnické hrníčky či umyvadlo kterým cestoval pan Wasserman na návštěvu na podvodní Kampu?). Hastrmani jsou obzvláště v našich pohádkových vodách vůbec oblíbeni. Naše vody jsou většinou přátelské, domácí, jsou to pokojné rybníky či říčky a často jsou prezentovány jako symbol klidného venkovského domova. Zato taková Atlantida ze studia Walta Disneye (Atlantis: The Lost Empire, 2001) svými vizuálními kouzly oslňuje přesně tak, jak ztracená starověká velkolepá říše okouzlit má. Víla Ariel je taky americky cool a s rybkami a delfíny dovádí daleko víc než stará dobrá víla Malá mořská.

Neklidné moře a nebezpečný oceán je nám českým suchozemcům stejně vzdálený jako dravé rozvodněné řeky nebo zoufalé lijáky – alespoň ve filmu. Pokud se v českých filmech setkáme s vodou, většinou se jedná o pokojný či očistný májový deštík (Rebelové a zamilovaná scéna Zuzany Norisové v dešti na náměstí). Z dalších českých filmů musíme zmínit Dobrodružství Poseidonu, Chobotnice z Čertovky, Muže přes palubu, Tři od moře, Boty plné vody a Čekání na déšť.

Voda se často vyskytuje v názvech filmů, i když není stěžejní a hrdinové s ní nemají zase až tolik co dočinění. Nemyslím např. australský seriál Co přináší řeka (kde hrdinové opravdu na řece plují, na lodi žijí, rodí děti a prožívají mnohá jiná dobrodružství), ale kde se kromě názvu vyskytuje déšť v Kachyňovo snímku Láska mezi kapkami deště nebo v Kamarádovi do deště?

Přehrady a hráze nejsou sice příliš vzrušujícím filmovým námětem, ale pár se jich na plátně, respektive na televizní obrazovce, objevilo, jedná se hlavně o televizní seriály. Je to jednak zmiňovaný seriál Velké sedlo, ale také film z roku 1942 Velká přehrada (režie Jan Alfréd Holman), který je řádně budovatelský a pozitivní jak jinak než o stavění přehrady.

Mimochodem, v jednom dílu Návštěvníků se s přehradou potýkal i vynálezce Adam Bernau.

Irena Prázová

PS: Omlouvám se za případnou absenci nějakého podstatného filmu o vodě, povodních, vodní bouři či o bublajícím potůčku. Výčet „vodních filmů“ jistě není kompletní. Pokud si na nějaký chybějící (Prolomit vlny, Plavba smrti, Vodonoš, Utopenec na útěku, Hlava nad vodou, Úplné bezvětří, Krvavý příliv, Teče tudy řeka, Pán přílivu, Král rybář) vzpomenete, můžete si ho sami zařadit...

O čem se (ne) mluví

ŠOSKY 9
(Šofarovy fotosky)

Tuhle fotku bych možná nazval *Stáří*, i když vím, že to není příliš poctivé...

Jsem z tak staré doby, že si ještě vydržuji fotoalbum, vlepuju do něj fotografie, neboť tak šel život... Mimo svých osobních snímků však přechovávám i ty, se kterými nemám nic více (ani nic méně) společného, než že k nim mám vztah...Vy si asi o mně myslíte, že jsem zaplněný nostalgií, když máme ty potopy. Možná to s nostalgií má něco společného, ale jenom hodně okrajově. Václav Neckář, na fotce s duem Irena a Olga, z 24. dubna 1968, nejspíše v Lucerně, je totiž krystalicky čistý zástupce jednoho z typů české pop-scény. Zatímco jeho kolegyně z Golden Kids M. Kubišová a H. Vondráčková si vybraly zcela rozdílné cesty života (a rozdíl trvá dodnes, ten neskončil listopadem 1989), Neckář obíhá obě ty rozdílné dráhy jako sputnik, jako poskakující *Doktor Damdidam*. V 70. a 80. letech se choval slušně (berte to slovo se všemi jeho peripetiemi, průlezy, průplavy a vzdušnými víry) a v letech 90. klesá pomalu na orbitě, hledá prostor pro brzdnou dráhu. Některé motory je ale možno opravit, myslím si. Tuhle fotku bych možná nazval *Stáří*, i když vím, že to není příliš poctivé; *Stáří*, to je jen takový vzkaz pro mě samotného.

Za devět kaprů a jednoho lína

(rozhovor s Ondřejem Bednářem)

Pocítíte-li potřebu najít v záplavě internetových novinářů, ambiciózních studentů a všelijak jinak pošpiněných lidských toků čistou studánku, zachce-li se vám očistit se tak trochu od sama sebe a uslyšet vlídné slovo a čirý smích, vyhledejte Ondřeje Bednáře.

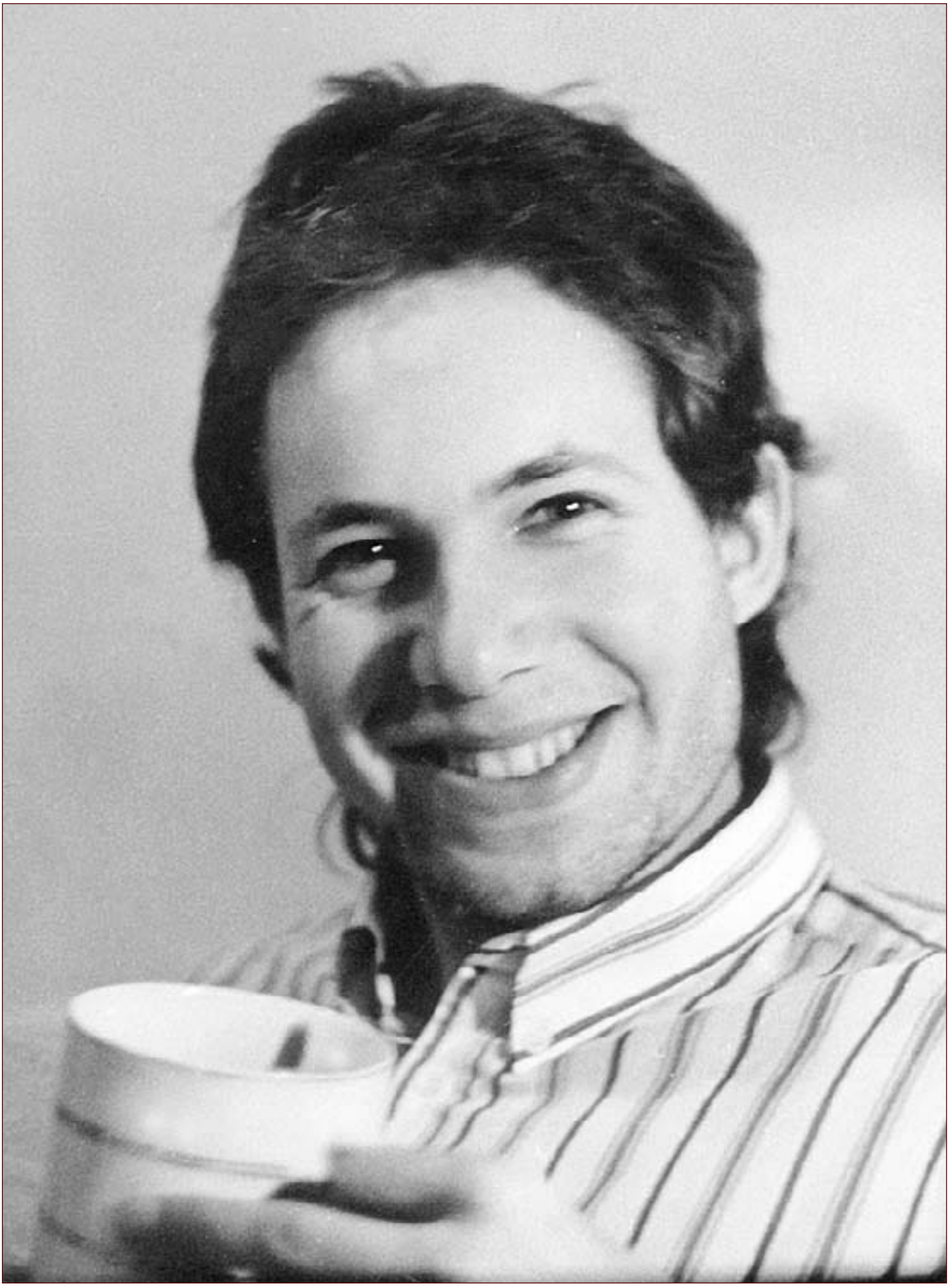

Ondřej je člověk, který na humanitně zaměřené fakultě dokázal obhájit bakalářskou práci o škodlivosti mobilních telefonů. Člověk, který umí skládat hudbu na počítači, ale nejradši píše rukou, člověk, který místo kariéry novináře zvolil cestování vlastním

Podzim
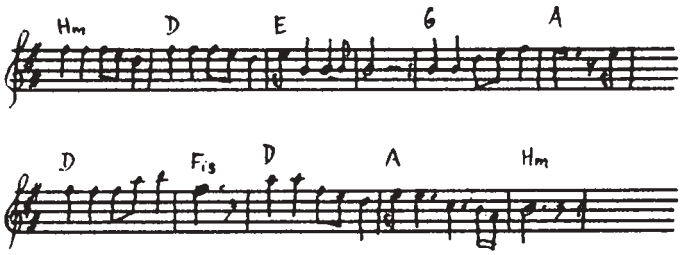
Já šel krajinou, úzkou pěšinou pořád dál,
pak jsem uviděl vítr jak s lístky stromů hrál.
/: Končil překrásný den a podzim malířů král
světlem slunečním na lístcích maloval. :/

Slunce červánkům, tichým beránkům dává hrát,
tma už přichází a kraj celičký půjde spát.
/: Vrchy sklání se níž, všechno zdá se ti blíž,
mlha podala údolím jemný šat. :/

Já šel krajinou úzkou pěšinou zpátky k nám,
zem tak voněla, nebe lákala k námluvám.
/: Luny pokojná tvář otvírá noci snář.
V něm si budu snít, co za dne nevnímám. :/

Ondřeji, píšeš všechno od povídek po platónské dialogy, skládáš, hraješ, možná i maluješ – co z toho děláš nejradši a co ti připadá nejdůležitější?

Ano. Předevčírem jsem maloval, protože mě chytla kromobyčejná potřeba dělat cokoliv jiného než skončit u počítačové hry, na které jsem momentálně závislý. Ale říkám si: ševče, drž se svého kopyta. Teď už jenom najít to kopyto. Muzika mě láká nejvíc, noty píšu poslední léta radši než písmenka. Nemyslím, že by tóny mluvily líp než slova, obojím se dá vyjádřit totéž. Když se ale spojí dohromady, navzájem se posílí. Píšeme ve dvou, já a Irena, oba děláme na textech i na muzice.

Vidíš, Irena. Viditelně pro sebe dost znamenáte. Jaké to je, žít a spolupracovat s o třináct let starší ženou?

Irena říká, že já jsem ten zodpovědnější. Ona je akčnější, já sám bych pořád nade vším váhal, a ji to občas přestane bavit, pustí se do toho sama a mně pak nezbývá, než se přidat. A pak jsem najednou ve svém živlu. Oba jsme nejradši spolu – i když si lezeme na nervy. Stejně jsme bez sebe spokojení tak minutu, a pak se nám stýská.

Píšete a zpíváte o svém životě nebo se radši vyjadřujete o věcech obecných?

Jeden můj přítel mi nedávno povídal: „Ta naše Anička (dcera) hrozně roste, a jak už začíná chápat, tak mě teď chytla hrozná zodpovědnost. Já jí budu muset tak nějak programově předávat ty ideály. Kdyby se učila jenom z toho, co já jsem zač, to by byl děsnej průšvih!“ Dobrá odpověď?

Dobrá. Ale měl jsem se zeptat jinak. Když vidíš hezkou holku, začneš psát o lásce nebo o globálním oteplování? A když se v létě opaluješ, píšeš o globálním oteplování nebo o chaosu hodnot? Zajímá mě, jestli reaguješ na konkrétní podněty a nebo píšeš programově. Máte s Irenou záchvaty inspirace nebo píšete pravidelně od tří do šesti každou středu?

To máš nejrůznější. Třeba teď jsem měl depresi – takovou tu klasickou depresi obecnou, co se potuluje po lesích mírného pásu a přepadá náhodné chodce. Irena na to nemohla koukat, tak jsme napsali písničku o depresi – a bylo po depresi.

Jindy zase bylo třeba dát dohromady pohádku, Irena zveršovala děj jedné s názvem O vílách z Poohří, já na to kouk, hned jsem slyšel, jak se to bude zpívat, a za tři dny bylo hotovo deset písniček. Jindy se trápím mnohem víc, a nedá se říct, že výsledek je vždycky horší. Ale člověku samozřejmě dělá líp, když to jde lehce. To máš takovou tu vděčnost, že to netvoříš, ale ono to přichází samo a není to ani moc tvoje zásluha, ale je to krásný.

Jo, a někdy nám s inspirací pomůže Irenin obraz, kterému říkáme Našeptavač. Je to takový tmavě modrý džin na oranžovočervených kachlích, a oficiálně se jmenuje Biliární kolika.

Ve svých programech zapojujete děti aktivně, v těch vánočních malují Betlém, zkoušejí si vánoční obyčeje, v jiných zpívají, tancují nebo dokonce předvádějí sbor rybek. Já sám jsem měl zase možnost být na vašem představení pro dospělé. Hraješ radši pro ně nebo pro děti?

Tak i tak. V dětech možná víc zůstane. Aspoň se to tvrdí. Před loňskými Vánocemi jsem odehrál za 19 dní asi 25 představení, skoro všechno pro děti. Dospělým jsem vlastně hrál jen v Sokolově. Tam jsem ovšem přijel a nikde nikdo, tak jsem si zazpíval s paní, co prodávala lístky, a pak ještě přišla maminka s miminkem, čili to bylo taky pro děti. Největší radost jsme tehdy měli z Benefice pro kapra. Ta se konala už podruhé, pod mostem na břehu Ohře. Byl to náš nápad, ale chytly se toho děti od Ireny ze školy a vlastně si to udělaly skoro samy – rozdaly spoustu pozvánek. Tak se nás tam sešlo snad třicet, děti držely světýlka, zpívali jsme koledy, bylo to pěkný. Za peníze vybrané do klobouku jsme koupili devět kaprů plus jednoho lína a ty jsme pak s dětmi vypustili do nejmenovaného rybníka.

To se mi líbí. Máš ještě nějakou jinou takovou historku z natáčení?

Když jsem jel letos na své první vystoupení, samozřejmě mi chcíplo auto, naprosto. Tlačím ho ze silnice, vtom zastavil chlapík a kam že chci odvézt. Tak říkám, že do Lokte. A on mě opravdu naložil i s piánem a se všemi krámy a jen tak mě odvezl z Varů až do Lokte, že prý potřebuje nějaký dobrý skutek, aby mohl zase spokojeně hřešit. Tak jsem v Lokti zahrál pro děti v první mateřské školce, pak jsem to všechno kilometr odtáhl do druhé školky, no byl jsem ověšený jak vánoční stromeček, piáno pod paží, v druhé ruce stojan, na ledvince u boku se mi houpal veliký koš plný oříšků a perníčků pro ty děti. Pak jsem se takhle dovlekl k autobusu a přes Sokolov jsem se vrátil do Varů a kus od domova potkám na silnici mužského, jak marně roztlačuje škodovku. Takže jsem odložil piáno, stojan, zatlačil jsem a on mě těch posledních dvě stě metrů dovezl. Hudba je velké dobrodružství.

Je. Máš rád Jaroslava Hutku?

Ano, je pěkný. Akusticky i vizuálně. Ty jeho moravské balady, to jsou děsné kruťárny. A on je, myslím, normálnější člověk, než je běžné. Proč se ptáš?

Podobně se usmíváte. Díky za rozhovor.

připravil
Štefan Švec

malým autem po školách a školkách, pro něž se svou partnerkou Irenou připravuje svérázné hudební a poetické pořady. Ondřej je člověk, kterému nejsem zvyklý říkat Ondro, a vůbec by to šlo asi těžko. Ondřej je prostě Ondřej.

Zahrada
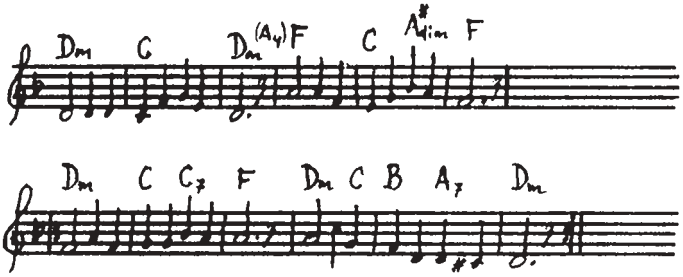
Za kamennou zdí ukrytá
zahrada s živým pramenem,
/: lidé teď nevědí, že je
snad si kdos jednou vzpomene. :/

Jenže pramínků je mnoho,
ze všech se může voda pít,
/: ale jen z toho jednoho
můžeš svou duši občerstvit. :/

Zahrada stará jako svět,
prosím ať najdu cestu k ní.
/: Jen tam kvete nejčistší květ,
jenž zlobu v lásku promění. :/

Ne že by to zrovna byla moje parketa, ale na tomhle projektu (jinak se to nedá nazvat) se mi líbí jemný smysl autora hudby a kytaristy vejít posluchači vstříc s příjemnými variacemi bez zbytečných kýčovitých volánků. 14 skladeb složených do tří souborů, skladba č. 4 je věnována Arthuru Conanu Doyleovi a Bedřichovi Smetanovi (A Scandal in Bohemia), skladba č. 12, 13 pak Steeley Span (To Scotland, England). Je to vlastně po česku zahraná pecka Spanů – The Blacksmith. Dalšími úlovky za tu samou cenu jsou Singly VI a VII Olympiků.

Volal mi informátor, že v prodejně na třídě M. Horákové, v tom příjemném krámku, kde se daly koupit *Malicorne* a *Reneisance,* mají výprodej. Kačky nějaký mám, tak něco zalžu šéfovi a vyjíždím...Za 129 korun měli třeba **Michala Hromka**, jeho cd *Five Bells* z roku 1999. **Hromek** je důkaz, že to jde, že se dá přijít s něčím jiným, s menšinovým žánrem, ale pokud se ukáže kvalita (a taky historické předpoklady – současná kapacita trhu přijímat „keltskou hudbu"), tak i velká firma je ochotna držet si takového interpreta. Ne že by to zrovna byla moje parketa, ale na tomhle projektu (jinak se to nedá nazvat) se mi líbí jemný smysl autora hudby a kytaristy vejít posluchači vstříc s příjemnými variacemi bez zbytečných kýčovitých volánků. 14 skladeb složených do tří souborů, skladba č. 4 je věnována Arthuru Conanu Doyleovi a Bedřichovi Smetanovi (*A Scandal in Bohemia),* skladba č. 12, 13 pak Steeley Span (*To Scotland, England*). Je to vlastně po česku zahraná pecka *Spanů – The Blacksmith*. Dalšími úlovky za tu samou cenu jsou *Singly VI* a *VII* **Olympiků**. Nemusel bych zrovna tohle vlastnit, ale je docela zajímavé si vývoj kapely odposlechnout podle jejích singlů. O Jandovi je možné si myslet všelicos, ale každopádně je to jeden z největších českých hitmakerů, produkujících českou muziku, o **Olympicích** je těžko hovořit, že jsou přímo ovlivněni nějakou konkrétní kapelou, o to je zajímavější vliv trendů světové muzi-

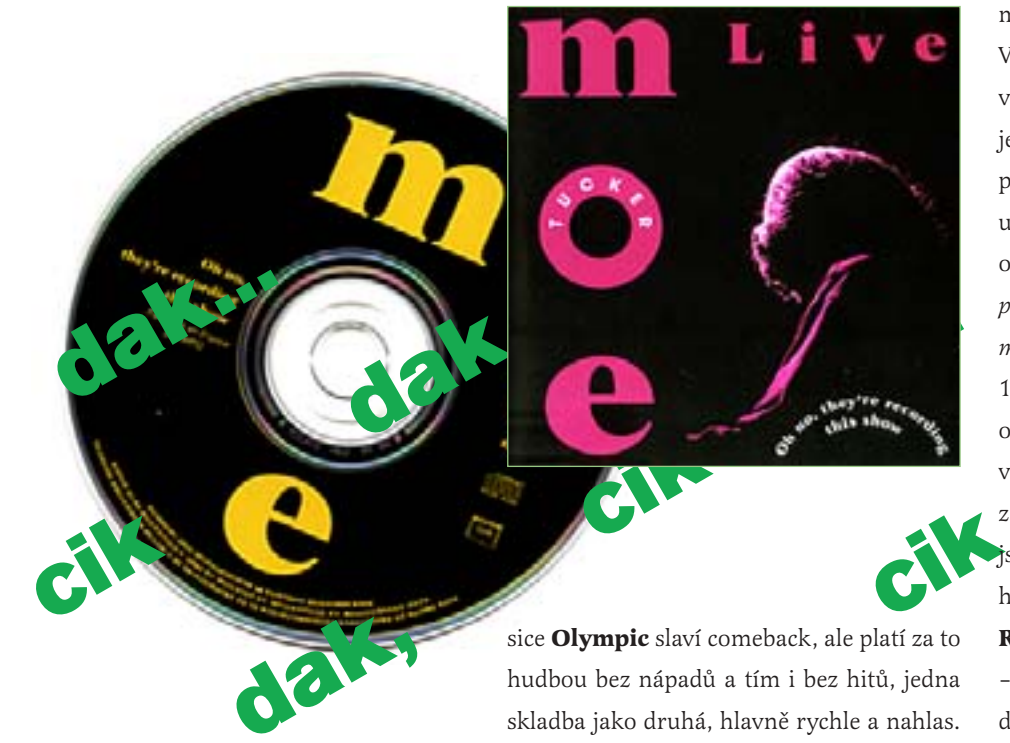

ky. *Singly VI* mapují léta 1978–1985, kdy hrála kapela ve složení – Janda, Broum, Berka, Hejduk. Z 20 skladeb je možno připomenout zmršenou verzi *Dědečkova ducha*, z poetické atmosféry se stává klasická alkoholická vyřvávačka – a do toho syntetizátorový zvuk. Bez ploužáků *Jasná zpráva* a *Okno mé lásky* se neobešla žádná zábava (*Jasná zpráva* pomohla ještě ke všemu k obohacení češtiny), k emblematickým skladbám patří ještě *Osmý den* a *Já*. Texty psali M. Černý, Vrba, Rytíř – co k tomu říci více. *Singly VII* (1985–1992) zachycují jednak základní změny v kapele: odchod Hejduka a potom Berky, příchod Peroutky a Valenty – a tím i změnu soundu, postupnou metalizaci (ovšem v domácím provedení). Novou krví sice **Olympic** slaví comeback, ale platí za to hudbou bez nápadů a tím i bez hitů, jedna skladba jako druhá, hlavně rychle a nahlas. V 19 skladbách jsou k zapamatování *Jako za mlada*, *Kanagom*, *Jako tele na vrata*, *Když mi svítí zelená*. Hned pokračuju dál Bontonem, který zlevnil česká CD, a tak jsem tam hned dokoupil **Olympiky** *Singly V*. To je fakt hodně špatný. Období 1975–1978, po 4. LP a před 5. LP (*Marathón*) – Janda, Berka, Hejduk a Petráš, kterého brzy vystřídal Broum. Nejhorší doba Olympiku současně ukazuje i nejhorší dobu české oficiální moderní hudby, jak se psávalo. Diskorytmy společně s *pjada pjada*, děsný texty, muzika bez šmrncu (taky v té době nebyl žádnej flák – ze známějších skladeb horko těžko vydoluji *Na to znamení stůj* a *Nech to být*). A to to lepší na výběru zachraňují 4 anglicky hrané skladby z koncertu v Lucerně (11. 1. 1978), který vyšel na EP *Čtvrtstoletí rock'n'rollu* (nemohu si vzpomenout, zda jsem tam tehdy byl, ale je to možné). Zpívají Miky Volek, Petr Kaplan, Pavel Sedláček a Karel Zich. Tohle je třeba doma mít už jen jako memento. Za 99 korun 22 skladeb. I do té Jungmanky je potřeba občas zajít a provětrat bedny na zemi, většinou s polskou produkcí za 5 korun. Nic moc tu není – ale přece, *Great Hits* skupiny **Oddzial Zamkniety**. Polsko je hudební velmoc střední a východní Evropy a docela mě mrzí, že teď už není možné mít přehled, co se tu všechno děje. V 80. letech jsme to díky Polské kultuře v Jindřišské ulici měli jednodušší. **OZ** byli jedna z kapel, která se vyrojila v tom velkém polském boomu, zrovna v době, když se u nás řešily problémy „Nové vlny se starým obsahem" v Tribuně, orgánu ÚV KSČ. K *Republice*, *Lady Pank*, *Maanam*, *Kapitánu Nemovi* atd. patřila i skupina, vzniklá v roce 1982, která utkala z „nowej fali" a textů o mladých takovou lehčí poslechovku, ale výtečnou. Tenhle výběr je většinou složen z debutového LP *Oddzial Zamkniety*. Protože jsem nechtěl platit pouhou pětikačku, přihodil jsem k tomu ještě jednou za 5 korun: **Rudi Schubert & Waly Jagiellonskie** – *Gdzie sa wlosy z tamtych lat*. Jakési melodické retro (tak někde kolem dvojice Uhlíř–Svěrák, když skládají pro děti) a důraz je kladen na texty a legrácky. Spíše snad kapela do nějakého lokálu, kde se provozuje politický kabaret – a zase jsme u toho, co nám tady chybí. Za dvojbúra možno. Abych přidal něco hutnějšího – za 180 korun v největším bazaru na Národní **Moe** (Maureen) **Tuckerová**. Bubenice legendárních **Velvetů** spolupracovala po rozpadu kapely s novou generací rockových avantgardistů (*Half Japanese's Sonic Youth*), stejně si občas zahrála i s Calem, Reedem nebo Nico. Tuckerová je poměrně populární osoba, respektovaná, i když u **Velvetů** stála v pozadí. Od 80. let natáčí i svoje vlastní kousky, nejpovedenější byly asi dvě cd u firmy *50 Skidillion – Moejadkatebarry* (1987) a *Life in Exile After Abdication* (1989). Já jsem zakoupil málo uváděný, neřadový koncert – **Moe Tucker** – *Oh no, they're recording this show*. Jde o nahrávku z Francie (Rennes, 23. 2. 1992) a v pětičlenné kapely hraje s Mo i její bývalý parťák, dnes již zemřelý Sterling Morrison. 13 skladeb včetně již skoro zlidovělé americké písně *Goodnight Irene*. V současné vřískající džungli je to sametové pohlazení. V podzemí.

Jakub Šofar

Macurova světničkа

Na Starých Hradech

Staré Hrady jsou renesanční zámek schovaný mezi Jičínem a Sobotkou, poblíž města Libáně, v kraji valdštejnském, v přírodě barokně spjaté s monumentální architekturou, v prostoru, kde však naopak i architektura je dle barokní estetiky spjata s monumentální přírodou. Těžko rozlišit, kde končí příroda a začíná architektura. Náhodný poutníku, vyjdi z jičínského rynku, vyjdi ulicí Husovou a ocitneš se před přízračnou lipovou alejí, jež vede k valdštejnské lodžii a k valdické věznici, dříve kartuziánskému klášteru. Píše o tom Jaroslav Durych ve svých Valdicích a rovněž K. H. Mácha ve svém stejně nazvaném fragmentu romantické povídky. Sotva bych byl výmluvnější. Příroda je zde uměleckým dílem; umělecká díla pradávné místní sochařské školy jsou zase přírodou, vše kypí duchem a poezií. Tvůrčí plodnost člověka je zde spojena s tvůrčí silou přírodní.

Poutníku, pokračuj pak k ruinám hradu Velíše a k zchátralému velíšskému kostelu sv. Václava. Děsivých rozměrů kostel jakoby vyrostl z nitra země a sochy světců vsazené do jeho zdiva a i ti obklopující vchod působí jako skuteční. Katolíkům tento kraj jistě připadá velmi katolický, duch katolické tradice jim pak dýchá celým krajem, naklání pevné pyšné stonky zlatých slunečnic, fučí úhorem a po kopcích harmonicky se vlnících a zvyšujících se až směrem ke Krkonošům. Panteistům, pohanům, mládencům, jejichž božstvo je žena, rozsvícená ve tmě, dívkám, jejichž božstvem jsou muži vrhající se do jejich očí, i těm se zdá však tato příroda velkým chrámem, kterým duní varhany bytí.

Vycházíme s kolegyní Evou ze zámku, kde pracujeme v literárním archivu, a chystáme se na noční procházku – obejít zámek, jít směrem k starohradskému hřbitovu s plechovým Kristem hubeně visícím na prasklém kříži, pak k Sedlišti a zpátky k Hradu po silnici, po níž hbitě jezdí auta. Temné nebe nad námi je plné hvězd. Konstatuji svou neznalost souhvězdí a nalézám jen Velký vůz. Napadne nás, že bychom

foto
Kateřina
Rudčenková

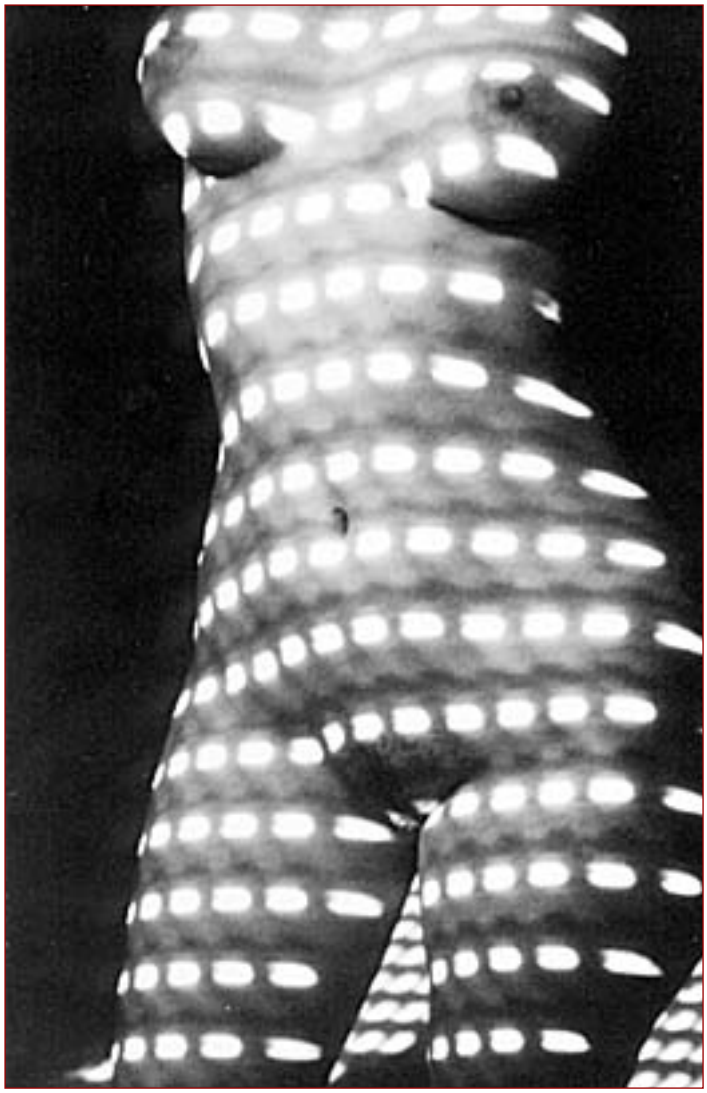

mohli jít každý jinou cestou, já dolem, Eva horem a zjistit, kde se potkáme a kde je zjevná polovice cesty. A snad chceme být asi každý sám... Funící dívka se namáhavě vzdalovala směrem k hřbitovu a márnici, já si zvesela a junácky vyšlápl po silnici k Sedlišti. Cesta nebyla osvícena ničím jiným než vzdalující se vesnicí za mými zády a já kráčel tmou; po silnici jako úzkým tunelem v podsvětních prostorách. Z okolních polí se ozývaly rány plechovek, pnících na strašácích, a narážejících o tyč zapíchnutou v černé zemi. Hmotná vesnice lidí, které potkávám v hospodě, zmizela, jen její zář osvěcovala cestu a vrhala daleko dopředu můj stín. Nejprve jsem si myslel, že přede mnou kráčí nějaká postava, zalekl jsem se jejího výhružného kroku a zastavil jsem; ale ano byl to jen můj stín, něco tedy velmi komického. Přicházím k Sedlišti, došel jsem na samý konec onoho mystického tunelu, jehož stropem bylo zčernalé nebe a jeho zdmi jablečné stromy a pole se strašáky. Autobusová zastávka z plechu, kde se scházívá mládež k radovánkám, a o níž se nezřídka opírají kola. Cesta, vedoucí podél domů, u nichž štěkají jedni psi a druzí jen němě pozorují procházející, podél stromů v kopřivách i jiných plevelných bylinách. Kráčím po prašné cestě a čekávám, že každou chvíli narazím na svou protichůdkyni. A skutečně! To co bylo dříve průhledné, co bylo vzduchem noci se začalo formovat v postavu a stalo se to brzy Evou. Beze slova projdeme kolem sebe jakoby uhranuti svou náhlou přítomností a jen po krátké domluvě pokračujeme každý sám v své načaté cestě. Což o to, Eva je jen stará kamarádka, kolegyně – ale nestává se mi totéž i s ženami opravdu andělskými?

Na návštěvě u Terezy Riedlbauchové

Málokteré ze svých přátel mám tak rád jako básnířku Terezu Riedlbauchovou a přitom žádný z nich ve mně nevyvolává takovou touhu ubližovat. Podobný byl i můj vztah s neznámou vám básnířkou Terezou Šimůnkovou, která byla spolu s Petrem Novotným mým literární druhem, a se kterou dodnes máme zvláštní přátelský vztah a velmi (byť s úsměvem) si někdy nadáváme.

Pohledná, sebevědomá, inteligentní a zároveň básnicky jiskřící tvář Terezy Riedlbauchové, mateřské chování a vůbec jistá ironie, kterou spatřuji v jejím chování vůči mužskému plemenu! To vše ve mně vzbuzuje zlomyslnou chuť býti ještě ironičtější k ní, než je ona ke mně.

Jednou jsem neprozřetelně vzdychl: „Někdy mi připadá, že příliš podléhám ženám.“

Tereza se rozesmála; pusu od culíku k culíku, zatřásla zlatou hlavou a pravila: „Všichni muži podléhají ženám, tak už to je na světě.“ A zadívala se na svou krásnou sestru Veroniku.

„Ale mně připadá, že to často bývá i naopak,“ pravil jsem, protože jsem byl hloupý a cítil jistou zodpovědnost za důstojnost pohlaví, jehož jsem významným zástupcem.

„To je právě ten omyl,“ prohlásila Tereza Riedlbauchová. A zadívala se na svou krásnou sestru Veroniku. Já jsem se také podíval na její krásnou sestru Veroniku, neboť sám nemám žádného krásného bratra a porušil jsem tak symetrii celé situace, neboť kdybych se podíval na krásného bratra, bylo by vše mnohem jasnější a snad bych zachoval i svou mužskou autoritu. Podíval-li jsem se však na její krásnou sestru Veroniku (a to bezpochyby něžně), uznal jsem tím svou zdrcující porážku. Zoufale jsem sklopil oči do svých párků, neboť jsem byl pozván na oběd. Uznáte tedy sami, že vítězství Terezy Riedlbauchové (a její ironie) nade mnou (a mou ironií) bylo dokonáno jen díky tomu, že má krásnou (a zcela neironickou) sestru, což je nespravedlivé.

foto
Kateřina
Rudčenková

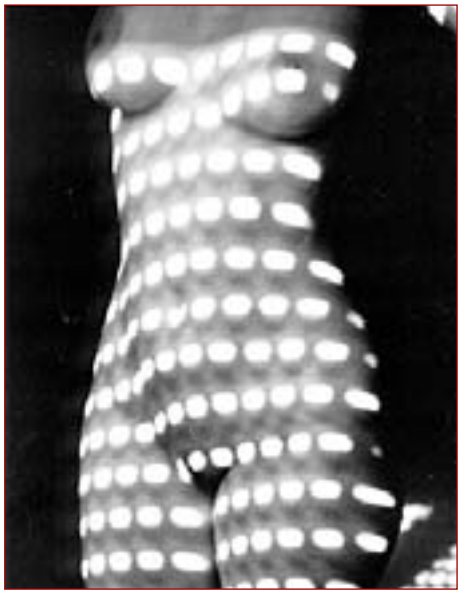

Ze Starých Hradů je to do Dobšína, kde Riedlbauchovi tráví léto, asi osmnáct kilometrů. To vezmete, poutníku, přes Zeleneckou Lhotu sjedete s kopce směrem na Dolní Bousov, pak vystoupáte na Horní Bousov a pak u silničního mostu hezky doprava. Využil jsem tedy srdečného pozvání a rozjel se za nimi na dívčím kole, jež jsem si vypůjčil. Dorazil jsem do Dobšína a nalezl bytoviště sester Riedlbauchových. Na travnatém dvorku jsem spatřil jejich půvabnou matku, jež mě poznala a pozvala dále. Ozval se výkřik z nitra domu a zběsilé sestry Riedlbauchovy vytryskly z něj jako světelný gejzír. Nejprve dupající Tereza s culíky, pak její krásná sestra Veronika, jež se spíše plížila. Požádal jsem Terezu, aby mi pumpovala vodu a umyl si ruce a obličej, neboť mi spadl řetěz a nejsem technický typ, byť mi to vyšlo v numerologickém rozboru data mého narození. Usadili jsme se na dvorku a něco pojedli a popili. Pak jsme se vydali na cestu k hradu Kost údolím, jež se jmenuje Plakánek a do něhož jsme museli sejít ze skalisek.

Stáli jsme na skále a já dokonce na kraji skály, až mě napomenula krásná sestra Veronika, abych nespadl, že by mě nechtěly mít na svědomí. Tereza si o tom pomyslela své a zatvářila se nadšeně: „Mohli bychom Macuru zabít, jsme tu s ním samy! Nikdo by nás neviděl.“ Posléze si však dala za každé ucho sedmikrásku a smála se, pusu od culíku k culíku, a tak jsem se již ničeho neobával.

„Velmi erotické,“ řekl jsem opovržlivě.

„To jsi nějaký romantik?“ zeptala se Tereza vyčítavě.

„Ještě to tak! To bych to dopracoval,“ pravil jsem.

Já a romantik! Už teď jsem přeci tak rozervaný, už teď kráčím peklem, zatímco vy jdete po zemi, jak říká K.H.M, v dopisu Janu Benešovi z Radimi. To bych musel být za rok mrtvý, kdybych ke své niterné přecitlivělosti byl ještě romantikem.

„Jsem ale hezká, že jo,“ zeptala se Tereza s žertovnou lítostivostí své krásné sestry.

„To jo,“ řekl jsem upřímně a s třesoucím se hlasem gymnazisty s červenou kšiltovkou a kraťasy. V tom jsem se ulekl Tereziny ironie a rozhodl se ji ubít větším trumfem ironie své: „Ale stejně si tě nikdo nevezme, protože jsi hrozně zlá.“

„Já a zlá?“ otázala se dobrák Tereza a ironické vrásky z její tváře klesly spolu s vadnoucími květy sedmikrásky.

„Samozřejmě, že nejsi zlá! Ale vypadáš tak! A to je důležité!“ říkám a z gymnazisty se měním na věštce a národního barda. „Neboť žijeme v době, kdy jen vnějšek je dostatečně pravdivý! Vnitřní dění jsou příliš relativní, to je jen zdání, strhané struny romantického bludu! Vnějšek je jediná pravda! A ty vypadáš zlá a tudíž si tě nikdo nebude chtít vzít.“

Dorazili jsme na hrad Kost; u stánku pod hradbami mě dívky pozvaly na pivo. V tom jsem spatřil místní atrakci, která mě uhranula. Střelba z luku a kuše! To bylo něco pro mě, který se stále snaží do někoho strefovat ať už šípy své něhy, či své zlomyslnosti. Ale výsledkem bývá vždy zoufalá bezelstnost a nevinnost.

Má bledá tvář se rozjasnila. Pozval jsem i dívky k této zábavě. Každý z nás měl dvě střely z luku a jednu střelu z kuše. Nejlepším střelcem se ukázala Tereza a nejhorším krásná sestra Veronika.

Do Dobšína jsme dorazili, když se chýlilo k večeru a mě již vidina případného šera, jež by mě přepadlo cestou, hnala na Staré Hrady. Pohovořil jsem si ještě s dívkami a jejich otcem o magnóliích, které rostly na zahradě. Odmítl jsem další laskavé nabídky pohostinství a nasedl na své dívčí kolo. Krajina přede mnou se rozpohybovala. Za chvíli jsem dorazil do Starých Hradů, vrátil kolo a usedl s přáteli do hospody k chladnému pivu. Brzy mě popadla elegická nálada a stesk po krásných sestrách. Už vím, jak byl o Chopinovi, když mu chybělo Polsko.

V Polsku jsem byl, ale nedá se to srovnat.

Potopa

Jičínsko i Sobotecko je hornaté a řek zde tolik neteče. Povodně jsme tedy mohli „sledovat“ jen v televizi. Seděli jsme u nočních strážců, neboť jedině v jejich místnosti je televize. Byť trochu zamlžená, zrnící, ale pořád televize. Přátelé seděli na židlích, v křeslech a já ležel na pohovce, pod hlavou polštář. Až mě děsilo s jakou podivnou samozřejmostí jsme hleděli na vylité vody, na vzepjatého a snad varujícího ducha přírody. Červenal jsem se za polštář, který jsem měl pod hlavou a za kafe ležící na špinavém koberci vedle mých pantoflů. Pozoroval jsem ostatní; všichni stejně jako já s vážnou tváří hleděli na obrazovku.

Mimopražští přátelé se mě ptali, zda jsem v pořádku. Odpovídal jsem skoro provinile, že jsem mimo zatopenou metropoli a že i tak v Praze bydlím na kopci, kam Vltava nedosáhne.

Díváme se v hospodě u Řezníčka do novin; čtu příběh muže, který ráno vstal otevřel dveře své chalupy a spadl rozespalý do vody. Chytl se rychle kmene, či prkna a statečně plul s proudem. Za dvacet kilometrů – za třičtvrtě hodiny – již projížděl Prahou, kde seskočil v slabším proudu. Z nemocnice, kam byl podchlazen převezen, utekl, aniž by prošel příjmem. Velice jsme sledovali příběh slona ze ZOO. Zachránili ho, nezachránili? Zprávy se různily. Má kočka chodila po místnosti a vztekle mrskala ocasem. „Víš, kolik kočiček se asi utopilo? Toulavých většinou,“ říkám. „To je výhoda mít páníčka,“ říkám a chovám zvířátko.

A stejně jsme dokázali být zbytek dne, když byla televize vypnuta a noviny odloženy, docela veselí. Je to zvláštní věc ta média – třebaže nám ukážou polámané domy, plačící lidi, zatopené kraje, je to tak daleko, že jsou všechny naše city a okamžiky soucítění příliš, příliš malé a nedostatečné. Ať se nám to líbí nebo ne.

Vypínáme televizi, jen okem se podíváme na kalendář s nahými krasavicemi, který strážcům zdobí jejich noci a vracíme se k práci.

Je třeba být přitom, abys pochopil, co se děje.

foto
Kateřina
Rudčenková

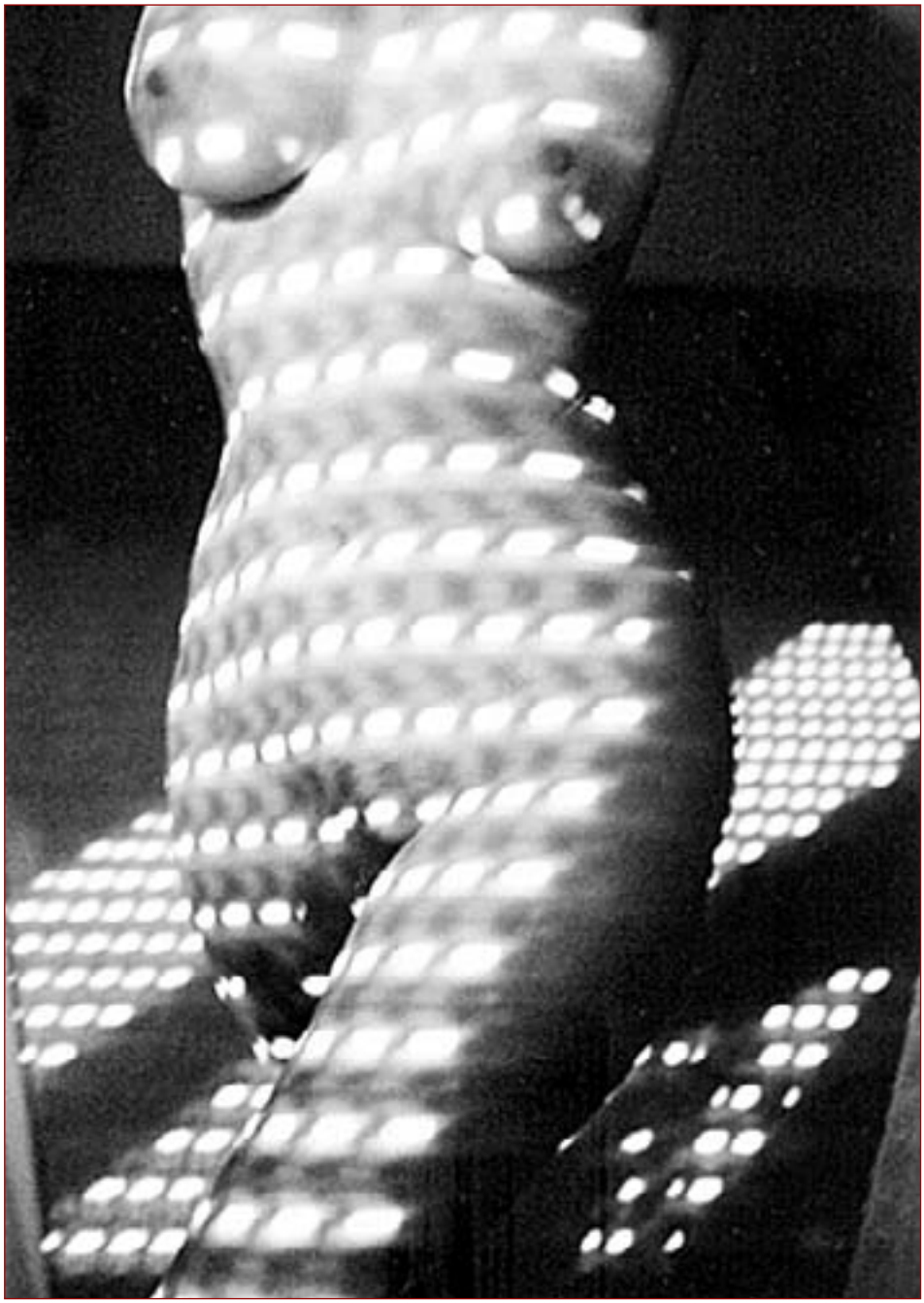

Ti, co vše tak říkajíc sledují, nic nechápou.

Představujeme-li si, že i Bůh v nějaké metafyzické televizi sleduje naše osudy, stavíme jej nutně do pozice někoho, kdo není u toho, kdo nechápe, kdo se jen diví. Nebo je snad zraňován našimi válkami, požáry a katastrofami na jedné straně, včelími žihadly, kocovinami a depresemi na straně druhé – je s námi a v nás? Nevím, nepraktikuji žádnou víru, která se přiznává v dotaznících sčítání lidu; musím se zeptat někoho, koho naučili, jak na tyto otázky odpovídat.

Strž prostředek (velký recenzní

Jeník Novák – Kupé pro Marcela D. (Štvanice pražská. Omalovánky)

Jeden velký titul a hned dva menší podtituly zvolil původem moravský, dnes už pražský autor Jan Novák pro svou další sbírku básní. Vydalo ji jako svoji první, ustavující knihu Nakladatelství Zdeněk Cibulka, úzce spojené s Týnskou literární kavárnou v Praze. Dej Bůh, aby nakladatel u dalších svazků osvědčil stejný vkus jako při výběru toho prvního.

Bylo už řečeno, že sbírka Jeníka Nováka má tituly vlastně tři. Kupé pro Marcela D., Štvanice pražská a Omalovánky. Spojením všech tří se dá stručně popsat celý charakter knihy. Postupně se o to pokusíme.

Tak tedy Kupé pro Marcela D.

Marcelem D. je tu Marcel Duchamp, pro odborníky kníže avantgardy, pro laiky člověk, který postavil do výstavní síně pisoár. Jinak výtvarník, literát, a vůbec umělec devatera řemesel, postava div ne vymyšlená, která bůhví jestli není jen alter egem Rrose Sélavy.

Proč Novák věnoval celou svou sbírku Duchampovi? Odpovědi jsou nasnadě hned dvě. Zaprvé je zjevně okouzlen avantgardou, zejména pak jejím proudem nejživotnějším, surrealismem. Novákovy básně jsou sledem asociací, hrou metafor, obrazů a přirovnání, řazených zdánlivě bez ladu a skladu za sebou. Jsou tu platné všechny výtky, surrealismu adresované. Básník vrší asociace, parafráze ustálených spojení a slovní hříčky bez výběru, silné vedle slabých. Každý z jeho veršů by se dal vyjmout, vystřihnout z básně a vlepit do kterékoliv jiné, aniž by to čtenář poznal. A přesto jsou jednotlivé rozsáhlé texty přesné a nezměnitelné. Vznikly v důsledku jedinečné konstelace, *neopakovatelného spojení místa, času a básníkovy inspirace,* a je nut-

Marcelem D. je tu Marcel Duchamp, pro odborníky kníže avantgardy, pro laiky člověk, který postavil do výstavní síně pisoár. Jinak výtvarník, literát, a vůbec umělec devatera řemesel, postava div ne vymyšlená, která bůhví jestli není jen alter egem Rrose Sélavy.

V Novákově poezii není pomlk, není tam ticha a nápovědy. Každý verš, každý detail bije do očí, uší a bůhvíkam jinam ještě bez přestávky a nepustí fantazii oddechnout.

né je vnímat jako finalitu, jako sebou samými ustavené celky.

Druhým důvodem, proč si Novák vybral právě Duchampa, je možná pocit osobní spřízněnosti obou tvůrců. Novák je stejně jako Duchamp gejzír, zřídlo bez konce. Novákovy básně jsou podobně jako Duchampovy obrazy „přeplněné“, oba umělci mají mánii zaplňovat prostor, ať už prostor obrazu nebo textu. V Novákově poezii není pomlk, není tam ticha a nápovědy. Každý verš, každý detail bije do očí, uší a bůhvíkam jinam ještě bez přestávky a nepustí fantazii oddechnout.

Oproti Duchampovi chybí Novákovi touha provokovat. Gesto, s nímž Duchamp mrštil do očí uměleckého světa pisoárem, gesto stejně drzé jako marné, je Novákovi cizí. Dnes už ostatně není provokovat čím a proč. Novák aspoň dokazuje, že i bez provokace je avantgarda živá. Prohlásil-li nedávno v Tvaru v recenzi na Děje Aleny Nádvorníkové jeden předčasný hrobař surrealismus za mrtvý směr, mýlil se. Existuje snad mrtvá odrůda surrealismu, která dokvikává v rukou svých řezníků a řezníčků, ale to nejlepší ze směru zůstává – u Nováka je to nasnadě.

Prvním z podtitulů Novákovy sbírky je Štvanice pražská. Nemusí (jakkoliv může) jít o Štvanici jako zeměpisný název, jakkoliv právě pražské Štvanici je jedna z básní věnována. Štvanicí mohl autor myslet i popis čtenářova pohybu knihou, průlet, procházku Prahou, kterou jeho sbírka nabízí. Každá z devíti jejích básní je věnována jedné určité osobě a především jednomu určitému místu. S Novákem se dostaneme leckam, od Břevnova až na Olšana. Město je výraznou inspirací knihy, a kdyby Jaroslav Seifert nesestavoval svůj výběr Veršů o Praze na začátku šedesátých let, ale dnes, jistě by do něj některou Novákovu báseň zařadil.

S tím souvisí i druhý podtitul, Omalovánky. Novák má dar propojit místo a osobnost, které báseň věnuje (onou osobností může být kdokoliv, třeba i Martina Navrátilová) s vlastní vnitřní vizí jejich *průniku*. Tento průnik dokáže opsat pomocí obrazů, detailů a symbolů. Skutečně tvoří omalovánku, těžkou a složitou omalovánku, tedy síť, do níž si musíme barvy doplnit sami. Výsledkem je pestrá a plastická vize atmosféry, kterou stvoří dohromady místo, konkrétní člověk a úhel básníkova nazírajícího pohledu. A protože každý takový průnik je neopakovatelný, jsou i Novákovy texty jedinečné.

Texty z nové sbírky Jeníka Nováka se dají, ba možná musejí číst na několikrát. Nejde o poezii jednoduchou a na první pohled sdělnou, významy v ní skryté jsou často až esoterní, její síla je uzamčena. O to však silnější je pro toho, kdo k ní dokáže najít klíč.

Martin Belásek

(Text vznikl ve spolupráci s ČRo 3 – Vltava, kde bude též přednesen.)

Vůbec nic není přece ohnivzdorné, ať jde o politiky, o parlament, o zemi, o celičký vesmír – a v takovém očistném, vše nepravé a nemístné spalujícím ohni by podle této logiky měla nepochybně skončit i Urbanova nová próza.

Politický pamflet plus podobenství pyromanie

Početní demiurgové všehomíra nechť si lámou hlavu, proč si letos tolik českých literátů zčista jasna umanulo, že sepíši výtvor na politické téma! Nejrafinovaněji neboli nejmazaněji si počínal asi (jako obvykle) náš bestsellerista Michal Viewegh: pod zástěrkou aktuálního společenského románu spíchl prachobyčejné pokračování svých arciúspěšných Báječných let pod psa, taková nějaká „báječná léta bratru po deseti letech“, a bylo to. Jenže aby Viewegh reklamní kampaň kolem svého nového veledílka ještě víc opepřil, vypustil do médií zaručené pověsti, že mu

Strž (velký recenzní prostředek)

K nezbytné výbavičce politického eléva v Urbanově vyprávění samozřejmě patří i rádobyhumorná skutečnost, že mladičký pan poslanec jest doposud panicem, žen dosud nepoznal – a možná právě tato okolnost ho nakonec přivedla na stupínky vysoké politiky, v níž by přece mohl prožít zrovna svůj první „sexyromán“.

snad sám Klaus, v knize trefně kritizovaný, ukládá o život občanský, anebo ho alespoň má v úmyslu postrašit nějakými (z konta ODS) najatými mameluky. V daném případě dokonce nemělo jít o literární kritiky.

Leč Vieweghova bublina vzlétla, splaskla a odšuměla; beztak nikdo soudný od jeho prózy nečekal nic jinačího než bezkrevné a nenáročné pobavení. Ne tak další soudobý spisovatel, který už s patřičným předstihem dával naší mdlé veřejnosti na vědomí, že uchystal politický román. Přitom docela zavčas avízoval, že vyznění této knížky bude tzv. proti-levicové; nebylo ovšem jasné, co všechno autor do „levicovosti“ zahrnoval a zahrne. Tentokrát ale šlo o jednoho z našich nejtalentovanějších a nejslibnějších soudobých slovesných umělců, totiž o Miloše Urbana – a věru není divu, že přinejmenším valná část tuzemského kulturního publiku očekávala (především po nejednou až fascinujícím Hastrmanovi) literární dílo, které bude v podání Urbanově věru hodno tohoto označení. Čtenáři se dozajista těšili i na mnohotvárnou uměleckou reflexi nynějšího stavu české společnosti, jíž máme jako šafránu.

Jenže chyba lávky, dodejme i ouha! Špatné příklady odjakživa táhnou ze všeho nejvíc a tady v Čechách to platí možná dvojnásob. Miloš Urban nám, ouvej přeouvej, talent netalent, zvieweghovatěl. Už vlastní název jeho nové (čtvrté) knihy může v obci čtenářské vyvolávat určité pochybnosti, třebaže se dá vyložit taktéž coby projev jakéhosi vábivého žánrového rozkmitu mezi dryáčnictvím a sarkastičností, totiž: PAMĚTI POSLANCE PARLAMENTU. Stejně jako všechny dosavadní autorovy knihy i tato novinka vyšla v Argu. To by však koneckonců ani zvlášť nevadilo, zvlášť když bychom si nemuseli být vůbec jisti, zda nepůjde o stylizované novinové fejetony. Zvolený podtitul však naznačoval, že Urban si pravděpodobně vzal k srdci ta nejhorší poučení z Románu pro ženy nebo z nynější stánkové beletristiky typu Všichni jste prasata: vždyť onen podtitul jeho prózy zní SEXYROMÁN. Navíc už první anonce autorovy prozaické novinky zvěstovaly veškerému českému kulturnímu světu informaci dozajista sladkobolnou a srdceryvnou, že totiž osou zbrusu nového Urbanova „sexyrománu“ má prý býti milostný (nebo opravdu jenom sexuální?) vztah mezi jednou parlamentní poslankyní pravice a jedním poslancem parlamentní levice, neboli sexyvztah představitelů dvou stran protichůdného politického spektra. Leč tyto libé strany zrovinka prožívaly rozkošně ukrutné líbánky ve vínku oposmlouvy.

Proč ne, tohleto všechno je přinejmenším „nadmíru výtečné“, jak zní neopakovatelný povodňový bonmot pražských radních. Potom si ovšem stojí za to položit otázku, zda nejde o přespříliš tenký umělecký led a zda se Miloši Urbanovi alespoň nějak, třeba jen do určité míry podařilo prokrasobruslit tímto tématem, hodícím se povýtce pro naše rozmanitá bulvární periodika, méně již pro spisovatelovo tragigroteskní, tedy vážné, nikoli nevážné pero. Jinými slovy zda se s tímto námětem – třeba právě v satirické poloze – nějak obstojně dokáže vyrovnat literát, jehož schopnost ironie bývala vždy spíše sofistikovaná a jehož smysl

pro satiru postupně nabýval rázu téměř flagelantského.

Copak o to, Miloš Urban zpočátku rozehrál svůj „sexyromán“ v sympatických tradicích britské vysokoškolské satiry, snad jenom s tím rozdílem, že v konkrétním syžetu nejde o adepty fakultního studia, nýbrž o podobně nezkušeného jelimánka, vstupujícího spíše šťastnou nohou (rozuměj nešťastnou: po havárii svého předchůdce) do parlamentních škamen, aby tam podstoupil školu života (spíše pimprlovskou než čarodějnickou) v hábitu poslancovském. K nezbytné výbavičce politického eléva v Urbanově vyprávění samozřejmě patří i rádobyhumorná skutečnost, že mladičký pan poslanec jest doposud panicem, žen dosud nepoznal – a možná právě tato okolnost ho nakonec přivedla na stupínky vysoké politiky, v níž by přece mohl prožít zrovna svůj první „sexyromán“. Však je také hrdina vypeskován coby „nevycválaný buran“, což v parlamentních poměrech může znít i jako nevšední lichotka.

V těchto pasážích Urban přeladil svou vypravěčskou tóninu do polohy mírné politické satiry v mezích zákona (čili všelijakých kánonů a konvencí kupříkladu v duchu karikatur Vladimíra Renčína) – a v doprovodu svého hrdiny nás jako by provází po parlamentních zvyklostech a rituálech. Děj románu je situován do údobí předcházejícího volby 2002, a tak v českých zemích, zemský ráj to na pohled, vládne pitoreskní aliance tzv. Sociálek s tzv. Konzervami, čemuž s ukřivděným výrazem přihlížejí tzv. Hybridi (čili Křesťané, Svobodní, Spravedliví a Minikonzervy) a ze svého zapšklého ofsajdu ještě tzv. Hnědí. Většina jmen, kterými Urban obdařuje známé politiky těchto časů, je dozajista průhledná: například stranu konzervativců čili Konzerv vede předseda Varan (na jedné ilustraci Přemysla Růta je tato postava neuvěřitelně podobná Václavu Klausovi, čte si však v Mladé frontě Dnes). Jeho pravou rukou je jednak věrný poradce Jágr, jednak jakýsi Mour, jemuž je zřejmě odjakživa všechno dovoleno, takže nakonec raději odchází z politiky, poněvadž po to všem člověk nikdy neví.

Ještě čitelnější jsou vůdcové Sociálek: zatímco v čele vlády stojí Becher, spoléhající na svou věrnou šedou eminenci Šoufla, do čela strany se dostal muž jménem Šedivka. O životní prostředí se stará Kynžvart, o průmysl Gregor; nad nimi a mezi nimi si harcuje na vnitru opatrnický Princ – a mimořádnou úlohu má v knize ministr bez portfeje Karel Kalina, hejsek a obšourník (nápadně připomínající někdejšího premiérova poskoka – a máme-li věřit médiím – ministerského erotomana Karla Březinu), který pojme úmysl udělat z Irbanova parlamentního zelenáče svého „tichého tajemníka“. Tím jsou karty rozdány, jenomže dohromady nic se pak ve sněmovně neděje, poněvadž stejně se tam nemá co dít, pořád se v ní vedou jenom samé žabomyší spory, jejichž smysl víceméně spočívá v krédu: Nechte nás v klidu páchat škody!

Neobyčejně viditelnou škodou i škodnou jsou ale v parlamentu obecně známé, ačkoli navenek všemi partajemi pečlivě utajované milostné eskapády konzervativní poslankyně Eliany. Zrovna z této političky se nikoli náhodou vyvrbí „femme fatale“ vypravěčova osudu – a právě ona ho nakonec po několikero svízelných pokusech připraví o panictví – atakdál atakdál. Láska je to pochopitelně jako trám, přinejmenším ze strany nezkušeného poslance Sociálek. Navíc je Elianin radikalismus vůči všem starým „konzervám“ v její vlastní konzervativní straně v jeho (i v jejich) očích natolik neslitovný, až to umožňuje momentálním románovým milencům nic nedbat na jejich opačné politické ústrojenství (zvláště v časech oposmlouvy). To je však pouze kolize a posléze se téma parlamentu a poslanců vytrácí kamsi do ztracena, do role neměnných kulis.

Občas sice ještě v Urbanově knize všechny ty zkarikované figuríny zafigurují jako k nerozeznání stejná stafáž a v závěru knihy se budova parlamentu dokonce stává dějištěm jakéhosi panoptikálního Armagedonu, v podstatě však jde pouze o relikty dostavující se jakoby z úplně jiného světa, než je ten, ve kterém zřejmě spočívá skutečné těžiště knihy. Přislibovaný žánr „sexyrománu“ totiž mizí ze světa i ze stránek knihy a zakrátko si již při její četbě připadáme spíše jako bezděční i účastní svědci a současně aktéři spisovatelova kuriózně fantaskního PYROROMÁNU. Všechno, co se v něm dále odehrává, je totiž čím dál víc spjato s ohněm, s všemocným ohňovým živlem. Vůbec nic není přece ohnivzdorné, ať jde o politiky, o parlament, o zemi, o celičký vesmír – a v takovém očistném, vše nepravé a nemístné spalujícím ohni by podle této logiky měla nepochybně skončit i Urbanova nová próza. Však si to pravděpodobně autor

Strž prostředek (velký recenzní

takhle nějak představoval: do obalu publikace je přece kvůli snadnější manipulaci vložena dlouhá sirka s červenou hlavičkou, jíž se dají Paměti poslance parlamentu zapálit jedna báseň! Snad to může sloužit jako důkaz, že v postmoderně smí autor vyzývat i ke spálení své vlastní knihy, a že tu jde o určitý virtuální druh literárního sebeupálení. Snad.

Někde tady dochází ke zlomu a ke zvratu: do té doby možná věru nemálo svižný a bystrý příběh, koketující nebo kalkulující zejména se žánrem politické satiry (zde ale vlastně dosti krotké) a přislibující důvěřivým čtenářům (i těm přivyklým ke čtivu) cosi jako sexyromán, zde vytryskávající ze života sloupů společnosti, se tady se vším všudy transormuje přímo do tematického podžánru s názvem pyroroman. Místo politické pokleslosti, kterážto bývá kolikrát i velice k smíchu, se pak žel v knize setkáváme s celou sérií dryáčnických scén, jež vesměs působí jako neumělá napodobenina nejrozličnějších příběhů fantaskních a mystických, ale často i všelijakých slátanin, látajících přehorkou jehlou dohromady kdeco ze světových dějin vzdálených i nedávných.

Potom nás už nemůže překvapit ani to, že temperamentní Eliana má (kromě mnoha dalších tajemství a tajnůstek, jimiž ji Urban zahrnul v přeštědré míře) otce jménem Pyros (!) – a ten je zase (kdo by to do něj řekl!) vlastním synem Georgiho Dimitrova, údajného (?) žháře Říšského sněmu. A že prý vše, co činí, a činí především sexuální úkony, dovede provozovat pokaždé s náležitou žádostivostí de facto jedině tehdy, je-li někde v její blízkosti přítomen oheň nebo přinejmenším vize ohně. Eliana však přes všechny tyto své vlastnosti a choutky neprchla i se svým otcem třeba do daleko příhodnější Ohňové země; coby předmět svých nejvášnivějších pyromanských snah si nevyvolila nic jiného než budovu českého parlamentu. Copak si také mohla vybrat něco jinačího? Tato frapantní budova je totiž v její mysli zosobněním toho nejhoršího a nejhříšnějšího, co existuje na zeměkouli, a právě proto musí být dřív nebo později plamenem smetena a sežehnuta z povrchu zemského...

Nicméně i náš mladý poslanec Sociálek podlehne, stejně jako předtím jiní hrdinové Urbanových knih, poněkud bláhovému omylu: skutečnost, že vypukl oheň v parlamentu, ještě ani v nejmenším neznamená, ač vypravěč je o tom přesvědčen, že by „zemi postihla katastrofa“. To ani v nejmenším! Prozaik se v důsledku této své závěrečné metafory proměňuje v starozákonního proroka z našich časů, který si (podobně jako v Sedmikostelí nebo v závěrečných kapitolách Hastrmana) opět nezměrně libuje v apokalyptických vizích a do určité míry, i když tak trochu jen zkusmo, náruživě přivolává apokalypsu světa, onen „neuhasitelný požár“. Prozraďme však, že protentokrát ještě hrdina vyvázne, nikoli ovšem díky Elianě, nýbrž díky plynové masce. Je sice po požáru parlamentu poněkud ohořelý, leč dál živý a mladý. A především i nadále zůstává poslancem parlamentu, tedy zástupcem občanstva, který o tomhle všem může třeba i na mladá kolena sepisovat paměti.

A tak asi vypravěči a pisateli Urbanova pyrorománu, nikoli „sexyrománu“, nezbývá než pořád být „pevně srostlý se stínem na poslanecké pryčně“ – byť načas v jiné parlamentní budově. Na této pryčně může v průběhu dobře placeného lelkování prožívat třeba alegorické situace ze starých sumerských letopisů, může v duchu dštít oheň na své odpůrce, může znovu a zálibně pohlížet na sirku (doposud nezapálenou), vloženou do každého výtisku spisovatelovy knihy. Ta však nikterak zdárně nepokročila v politické tématice a v mysteriózní poloze blížícího se konce světa na nás působí spíše jako nemálo bezútěšné a neúspěšné hledání žánru. Pro Urbana by z toho mohlo vyplývat jedno základní a zřejmě ještě dlouho nestárnoucí poučení: že totiž není ani trochu rozumné si hrát s ohněm. A vymýšlet si při hraní se zápalkami roztodivná sexy-stories z parlamentu a fire-stories ze života pyromanů.

Nakonec jsme totiž v pokušení uvěřit slovům, která Urban vepsal na počátek své knihy: že tento text nic neříká, k ničemu nenabádá, v ničem nerflektuje skutečnost – a že „slouží jen k ukájení“. Ejhle: někdo k ukájení potřebuje román – a sirku.

Vladimír Novotný

V dobách sporů o Kondelíka jako o národní (anti)typus se mu totiž hojně vytýkal „odporný“ detail, že Kondelík je mnohožravec. Mocná s Herrmannovou pomocí postavila malířského mistra na váhu a prošmějdila mu spíž, aby natruc modernistům prohlásila – zde není obžerství.

Případ Kondelík aneb Jak Dagmar Mocná našla odpověď na otázku jací jsme

Monografie literárního díla Případ Kondelík (s podtitulem Epizoda z estetiky každodennosti) provokuje a láká svým námětem, je pozoruhodná pílí své autorky, literární historičky Dagmar Mocné, ale monotónní metodou zpracování i stylem a nakonec sporná svým vyzněním.

Docentka Mocná, autorka studie o české červené knihovně, se tentokrát zaměřila na osudy románu Ignáta Herrmanna Otec Kondelík a ženich Vejvara. Hned v úvodu vytyčuje jako cíl nejen popsal genezi románu, kondelíkovské idyly a neopomenout vývoj náhledů a názorů na tento text, ale také chce postihnout hledání odpovědi na tradiční českou otázku jací jsme. Hned na první straně si Mocná klade otázky: *Jací jsme? Kam směřujeme? A co vlastně chceme?*

Vezměte tedy ty cíle jeden po druhém.

Kondelíkovský živočichopis

Mocná ve své monografii rozebírá vznik novinového seriálu (následně knižního vydání) o rodině Kondelíkově a jejích trampotách s ženichem jediné dcery Pepičky Vejvarou. Připomíná styčné body mezi Kondelíkem a Herrmannovým oblíbenějším hrdinou Martinem Žemlou z románu U snědeného krámu, do kterého spisovatel – žel marně – vkládal mnohem větší naděje. Stranou nezůstane ani podobnost Kondelíka s Čechovým Matějem Broučkem nebo Haškovým Josefem Švejkem.

U žádné z těchto postav, které jsou ke Kondelíkovi hojně přirovnávány od doby svého vzniku a hlavně v textech pozdějších sporů o kondelíkovštinu v české národní povaze, neopomene autorka kromě společných rysů uvést hned několik rozporů, které stojí mezi Kondelíkem a dalšími zmíněnými postavami. Smyslem této pedantní metody není ani tak ukázat výjimečnost hlavní figury předložené studie, ale s vědeckou přesností zmínit kromě společných také rozchodné momenty.

Mocná sice takto místy propadá mánii mnoha (literárních) historiků – udělat z komára velblouda, ale nedaří se jí to do detailu. Od této precizní, leckdy však málo čtivé metody detailních rešerší a srovnání upouští hlavně ve chvíli, kdy by stejnými měřítky musela posuzovat své vlastní, nebo od spřízněných autorit citované paralely. Například neproklepne srovnání Herrmanna s neskonale modernějším Hrabalem. Zde si už detailů v kresbách jejich pivních figur nevšímá. Přitom se právě mezi hrabalovským a herrmannovským světem rozkládá nepřekročitelná strž. Zatímco kondelíkovské postavy jsou lidé střední třídy – majitelé realit a magistrátní ouřadové, haňtovské postavičky sedí na samém dně sociální hierarchie. Jejich pivní poetika je z jiného ranku – zatímco malířský mistr Kondelík odpočívá u piva či na kanapi smířen se světem a mimo politickou realitu, oni jsou k pivnímu pábení, kromě vlastní vyhraněné individuality, zahnáni vymknutím se z pravidel stabilního, skoro by se řeklo kondelíkovského světa a navíc jsou do jisté míry oběti aktuální politické reality. Vrcholem mánie Dagmar Mocné vidět pokračovatele Herrmannovy poetiky v Hrabalovi je pak její tvrzení, že matka Kuliška z pozdější Herrmannovy humoresky Vdavky Nanky Kulichovy svým tlacháním předznamenává hrabalovské pábení.

Mocná se kromě těchto leckdy víc než odvážných paralel, kde spíše přání je otcem myšlenky, velmi systematicky a leckdy i invenčně věnuje rozebírání fenoménu otylých čiperů v české i světové literatuře. Všímá si faktu, že u nás, častěji než jinde, se z těchto typů stávají antihrdinové, kteří jsou čteni, ale odmítáni jako představitelé toho horšího (nebo hrošího?) v nás. Mocná dokonce velmi fundovaně dokládá, že nebýt Matěje Broučka, hlavně v putování mezi husity, kdy i Svatopluk Čech se v textu stavěl více za jednookého hejtmana než za svého pana domácího, a zvláště pak nebýt kritiky, která na broučkiádu reagovala velmi podrážděně, nebyl by

Strž (velký recenzní prostředek)

se Kondelík vyvinul v jednoho z *klíčových českých antihrdinů*. Zůstal by figurou idylické humoresky a možná by to z nedělní přílohy Národních listů nedotáhl ani ke knižnímu vydání.

Jenže Herrmannovo dílo komerční úspěch slavilo. Otec Kondelík a ženich Vejvara, *idylický obraz každodenního života v blahobytné měšťanské rodině*, slavil svůj úspěch především proto, že rezonoval s životním stylem a postoji svých čtenářů, čtenářů Národních listů. Mocná při tomto tvrzení pozapomíná na tradiční pojetí malého českého člověka. Je totiž vcelku pravděpodobné, že čtenáři kondelíkovského seriálu neviděli v osudech a činech dobrosrdečného malířského mistra ani tak obraz sama sebe, ale úsměvnou a idylickou satiru na své bližní, nad nimiž oni sami kulturně, vzdělanostně i profesionálně činí. A poťouchlého čtení o sousedech není přece nikdy dost.

Studii Dagmar Mocné je možno číst nejen jako životopisný literární postavy, ale lze ji vnímat jako zdroj poznání soudobé každodennosti. Ve své době detaily ze života středostavovské rodiny působily jako zdůvěrňování popisované reality, dnes jsou spíše muzeálním prostorem, kam se kulturní antropologové a literární historici chodí kochat. Mocná detailně analyzuje třeba Kondelíkovu zálibu v jídle a pití a snaží se ji uvést na pravou míru. V dobách sporů o Kondelíka jako o národní (anti)typus se mu totiž hojně vytýkal „odporný“ detail, že Kondelík je mnohožravec. Mocná s Herrmannovou pomocí postavila malířského mistra na váhu a prošmejdila mu spíž, aby natruc modernistům prohlásila – zde není obžerství.

Mocná si všímá také odporu, který v kritice vyvolávalo hojně popisované pocení rodiny Kondelíkovy, přičemž ke Kondelíkovi ostře kritičtí modernisté v tomto neviděli ozvuk prvních náznaků zolovského naturalismu, ale odpudivý a zavrženíhodný neestetický zážitek. K živočišnosti Herrmannova textu přispívá také popis sexu, kterému (tomu popisu!) se autor věnuje s větší realističností než éterizující literatura jeho předchůdců a ostatně i mnoha současníků. Mocná nicméně i zde vědecky detailně prozkoumala všechna zákoutí populární prózy a zjistila, že ženich Vejvara přesto hledí malířově dceři Pepičce, zcela v duchu biedermeirové idyly, jen do očí.

V kapitolách o morfologii kondelíkovského seriálu Dagmar Mocná rozebírá i další kořeny Herrmannova komerčního úspěchu, které spatřuje v autorsky umném spojení humoresky a idyly. Připomíná také, že kondelíkovský seriál se přesně trefil do volného místa čtení o běžných denních starostech a radostech tuctové rodiny své doby. Přičemž, snad aby jinak suchý vědecký text plný citací a odkazů oživila, provede divokou odbočku do současna a připomene, že dnes se stejný žánr těší nemenší popularitě, o čemž svědčí sitcomy jako třeba Krok za krokem, Alf nebo Simpsonovi. Označit otce Kondelíka za českého Homera Simpsona 19. století je sice svůdné, ale Mocná si nepovšimla skutečnosti, že uvedené seriály neznázorňují průměrnou rodinu (tak jako Kondelíkovi), ale rodinu v nejlepším slova smyslu vyšinutou. Jedna je přecpaná dětmi, druhá má na bytě chlupatého mimozemšťana a o roztodivných absurditách kreslených obyvatel Springfieldu už ani nemluvě. Zatímco Češi konce devatenáctého věku si zřejmě libovali v humoreskovité idyle, dnešní televizní diváci milují mnohem více zvláštnosti a obskurnosti. I zde je možno hledat neúspěch snahy vytvořit moderní Kondelíkovy v seriálech TV Nova; jakmile figury byly „jako ze života“, nebyly přijaty.

Hilar versus Peroutka

Recenzent Lidových novin o knize Případ Kondelík napsal, že je to dílo *značně napínavé*. S jistotou to podle našeho mínění však lze říct jen o pasáži líčící spory o Kondelíka po první světové válce. Intelektuální dravost a dějovou dramatičnost do textu ale vnášejí spíše sami polemici (Hilar, Šalda, Peroutka) než Dagmar Mocná.

Poválečné spory se více zabývaly Kondelíkem jako českým antihrdinou a románu jako takovému se vzdalovaly. Asi nejznámější je právě polemika K. H. Hilara a F. X. Šaldy na jedné a F. Peroutky na druhé straně. Je až dojemné sledovat, jak Mocná ve svém popisu bouřlivé polemiky straní a fandí obhájci kondelíkovštiny Peroutkovi, jenž v dobrotivém malířském mistrovi a v Herrmannově próze vůbec viděl více demokratičnosti než v Hilarově a Šaldově volání po literárním heroismu. Mocná neopomene vzpomenout ani ve své době hojné obviňování Karla Čapka z kondelíkovštiny. Zde se však opět pustí do emotivnějších výlevů, když dovozuje, že by si Čapek a Herrmann

jistě dobře rozuměli, protože jejich postavičky měly vedle demokratické a civilní orientace odstup od politického dění.

Celá debata má pak jediný smysl – vytvořit, nebo spíše oprášit, spojení Herrmann – Hašek – Čapek a označit tento proud domácí literatury za nejčeštější. Zde Dagmar Mocná nasedla na jí samotnou leckdy vysmívanou nacionální skluzavku a prosvištěla jí až do poslední stránky. Pokud tedy autorka popisuje spory kolem Kondelíka, opouští zcela vědecky neutrální a popisný, eventuelně vysvětlující diskurs a přechází k obhajobě obhájců.

Jací jsme

Ze vstupních otázek, kterými se Mocná snaží spíše vystihnout polarizaci letitého sporu o Kondelíka (*Je Kondelíkova výtečná chuť k jídlu metaforou národního zdraví či neblahým znamením jeho přízemnosti?*), má hlubší smysl a za sledování stojí otázka: *proč vlastně všechny naznačené problémy trápí více nás než jiné národy, jež přece také mají své Kondelíky, byť se jmenují Pickwick či Biedermann.*

V úvodu Mocná shrnuje cíl knihy do otázky jací jsme, do otázky, která se stále klade, ale nelze ji zodpovědět; existují „jen" otázky a odpovědi, ale ne odpověď. Snad aby ospravedlnila vydání svého literárního miláčka Kondelíka na dnešním knižním trhu, rozhodla se Dagmar Mocná, že knize vtiskne hlubší, řekněme rovnou globálnější smysl. A tak otázku po národní identitě a hledání *té pravé* (!!) *odpovědi na ni* si uvědomujeme teprve nyní, *pod tlakem globalizující se Evropy*. Zaznívá zde postoj, který vedle Mocné, zaujímá značná část naší politické reprezentace, sice že se musíme národnostně odlišit, aby nás mocná Evropa nepohltila a zcela nerozemlela, že bychom pak už na ulici globálního Bruselu nepoznali, kdo je od nás a kdo přespolní. Autorka ale zapomněla na Jana Patočku, který v šedesátých letech mluvil o národnostech jako o dějinné veteši. Je skutečně nemožné určit, který pohled – zda tradičně nacionální či patočkovsky individualistický – je, řečeno s Mocnou, pravý. Smysl v tomto sporu má totiž právě jen různorodost a pestrost alternativ řešení, které nikdy v definitivní podobě nenastane.

V této souvislosti není bez zajímavosti, že zahraniční čtenáři, například čtenářka z Dánska, označila Kondelíka za zdroj poznání *jak jsme všichni stejní na světě, ať Slované, Germáni a Frankové.*

Patrně vůbec nejlepší pasáž textu a rozbor vstupní peroutkovské otázky „Jací jsme?" se Mocné zdaří ve chvíli, kdy popisuje vnímání Kondelíka po roce 1989, kdy byl nezřídka přiřazen k Baťovi jako další ze symbolů „typicky české" šikovnosti a podnikavosti; místo obžerství porevoluční doba akcentovala mistra Václava jako selfmademana. Mocná k těmto výlevům národní vášně trefně dodává: *Nechybělo mnoho k tomu, aby se Václav Kondelík stal z antihrdiny hrdinou, příkladným typem vzorného živnostníka, jenž se bez pomoci státu dokáže postarat o svou rodinu a zaměstnance, řádně platí daně a zvelebováním živnosti přispívá k ekonomické stabilitě země.*

Mocná, opět mimo rámec vědeckého textu, přesto dochází k prognóze, že dnešní tatíci požírající hamburgery v hyper a supermarketech se brzy odcizí mladé generaci, která pak vyhlásí další vlnu odporu proti současné kondelíkovštině. Václav Kondelík si tedy může na svém divanu připadat jako stále živý. Ale není jím, není čten a vrací se snad už jen ve filmové verzi pro pamětníky. Role českých antihrdinů se obsazují jinými figurami.

A řešení základní otázky této knihy? Otázky vyrovnávání se s obrazy české národní identity? Postmoderní pokrčení ramen a konstatování tak lze, ale i tak možno, nic není jisté a hledat jednotnou odpověď je hloupost? Ne, řešení Dagmar Mocné je definitivní, jednosměrné a usměvavě prosté: *proč onu plebejsky zemitou a pokojně idylickou podobu značné části české kultury (patrně je míněna kultura v nejširším významu, tedy vše lidské, pozn.aut.) nepřijmout jako součást naší národní identity (či – v širších souvislostech – naší příslušnosti ke střední Evropě)?* Společně s takto konečně správně pochopeným Kondelíkem bychom pak mohli být *někým, kdo trpělivě žije svůj každodenní malý život – jenž je přece také součástí „velkých" dějin lidstva, a možná dokonce tou nejpodstatnější.* Mocná, zdá se, už docela nevědecky spojila Peroutkův odpor proti heroismu v literatuře s odporem proti individuálnosti a odvaze v reálném životě. Co na tom, že to není možné.

A kam tedy směřujeme a co chceme? Odpovědí je mnoho. Dagmar Mocná se tváří jako by byla jen jedna: směřujeme, zaplaťpánbůh, za pec a chceme klid, však i v tom budeme světoví. Heroická literatura za každou cenu je jistě ubohá jako každá násilnost, ale držet se programově Kondelíkovského milieu, jakkoli je milo v něm listovat, není o nic horší.

Martin Groman

Mocná, Dagmar: Případ Kondelík. Epizoda z estetiky každodennosti. Karolinum, Univerzita Karlova, Praha 2002, vydání první, náklad a cena neuvedeny.

Vzpomínka na 11. září 2001

Honzy Hanzla

Ještě předtím, než se vydáme po hlavní dějové linii, dovolím si hned jednu malou odbočku. Bez ní bychom totiž skončili ve slepé uličce.

Nuže odbočujme: V naší rodině je velmi oblíbená jedna replika ze scénky Felixe Holzmanna. Jmenovaný komik tu, co by správce hřbitova, předčítá na smutečním oznámení, že „zemřela naše sestra, teta, snacha, matka, babička...“, načež prohlásí: „Prosím vás, vždyť jim vymřela skoro celá rodina!“ Konec odbočky, návrat k dějové magistrále.

Na 11. září 2001 si vzpomínám přesně. Hodinu po poledni jsem úspěšně složil zkoušku z dějin Spojených států amerických. Kromě jiného jsme se zkoušejícím diskutovali i na téma vztahu Američanů ke zbytku světa, včetně možného nebezpečí „až násilného projevu nesouhlasu s ekonomickou a vojenskou dominancí USA ze strany některých méně vyspělých zemí“, jak pravil pan profesor.

Ve čtvrt na čtyři odpoledne středoevropského letního času jsem seděl ve vlaku, který mě vezl k domovu, a liboval jsem si, jak je na tom světě hezky.

Asi v půl páté jsem otevřel vstupní dveře našeho panelového domu. Na nástěnce proti výtahu viselo parte. Umřela jedna sousedka. Trochu jsem ji od vidění znal. Taková stará paní. Kolik jí vlastně bylo? Devětaosmdesát. Krásný věk.

Parte to ovšem bylo, jak má být, a jelikož měla nebožka rodinu dost rozvětvenou, výčet jejích rodinných funkcí byl poměrně dlouhý. Nemohl jsem si tedy nevzpomenout (pro neodbočivší čtenáře slepá ulička).

„To je zase mrtvejch, co?“ zahlaholil jsem po holzmannovsku, sotva jsem vstoupil do našeho bytu.

Maminka, už značně zpracovaná sadou identických záběrů, které se na ni za tu hodinu navalily ze všech našich tří televizních stanic, přiběhla vyděšeně do předsíně:

„To je ale strašný, co?“

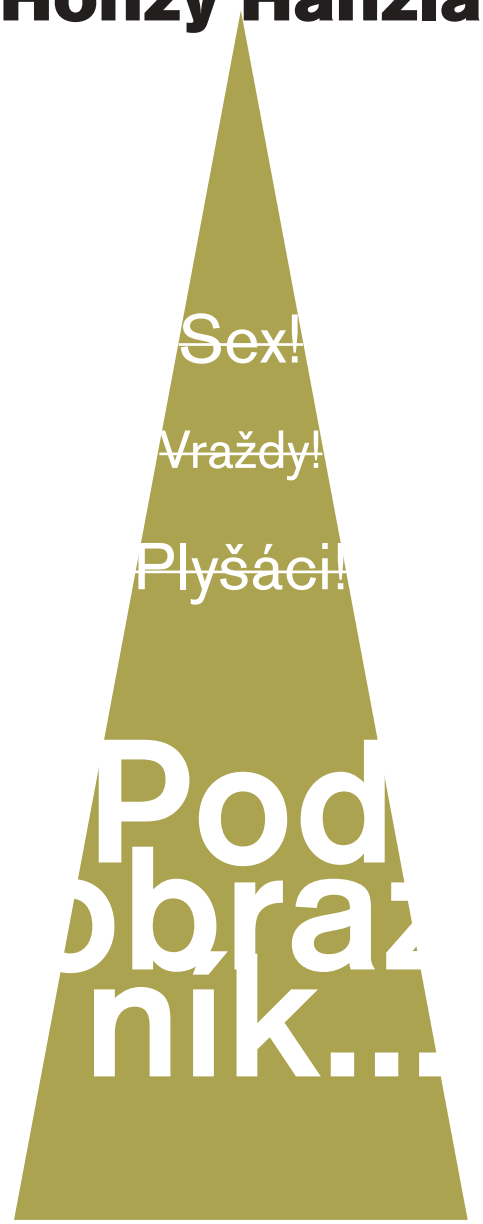

„No, zas tak strašný to není,“ pokusil jsem se mírnit její zděšení. „Přeci jen se na světě dějou horší věci.“

„Cože?!?“ vyjekla maminka, vyděšená na druhou. „Jak horší? Vždyť si představ, kdyby se to stalo tobě!“

„Kdyby se to stalo mně, tak bych byl docela spokojenej,“ odpověděl jsem stále ještě klidně, neboť jsem si za svým názorem hodlal stát. Kdybych umřel až v devětaosmdesáti, opravdu bych si pískal (tedy pokud bych měl ještě čím).

„Cože?!? No ty ses fakticky zbláznil!“

Maminka sice věděla, že má syna s poněkud zvláštním smyslem pro humor, nicméně že její ratolest je tak cynickou obludou si věru asi nemyslela. I já jsem už poněkud znejistěl, neboť maminka sice čas od času nad smutečními oznámeními takhle lamentovává, nicméně to jde většinou o úmrtí lidí mladších až mladých. Na smrt devadesátiletých babiček jsme měli v rodině vždycky názor podobný.

„Jak zbláznil? Vždyť jí bylo devětaosmdesát!“ pokoušel jsem se ještě o obranu, byť už značně nejistou.

„Jak devětaosmdesát? Víc než tisíc!“ rozkřikla se na mě maminka, která patrně v rozčilení nad absolutní necitelností svého jediného syna slyšela v mé předchozí odpovědi místo „jí“ „jich“.

„Tak moment!“ rozhodl jsem se s konečnou platností vše vyjasnit, neboť sousedka byla vždycky příjemná babička a ne žádná čarodějnice II. kategorie: „Viděla jsi to parte dole?“

„Ne, jaké parte?“ podivila se maminka a po chvíli zmateného ticha dodala: „A ty víš, co se stalo v Americe?“

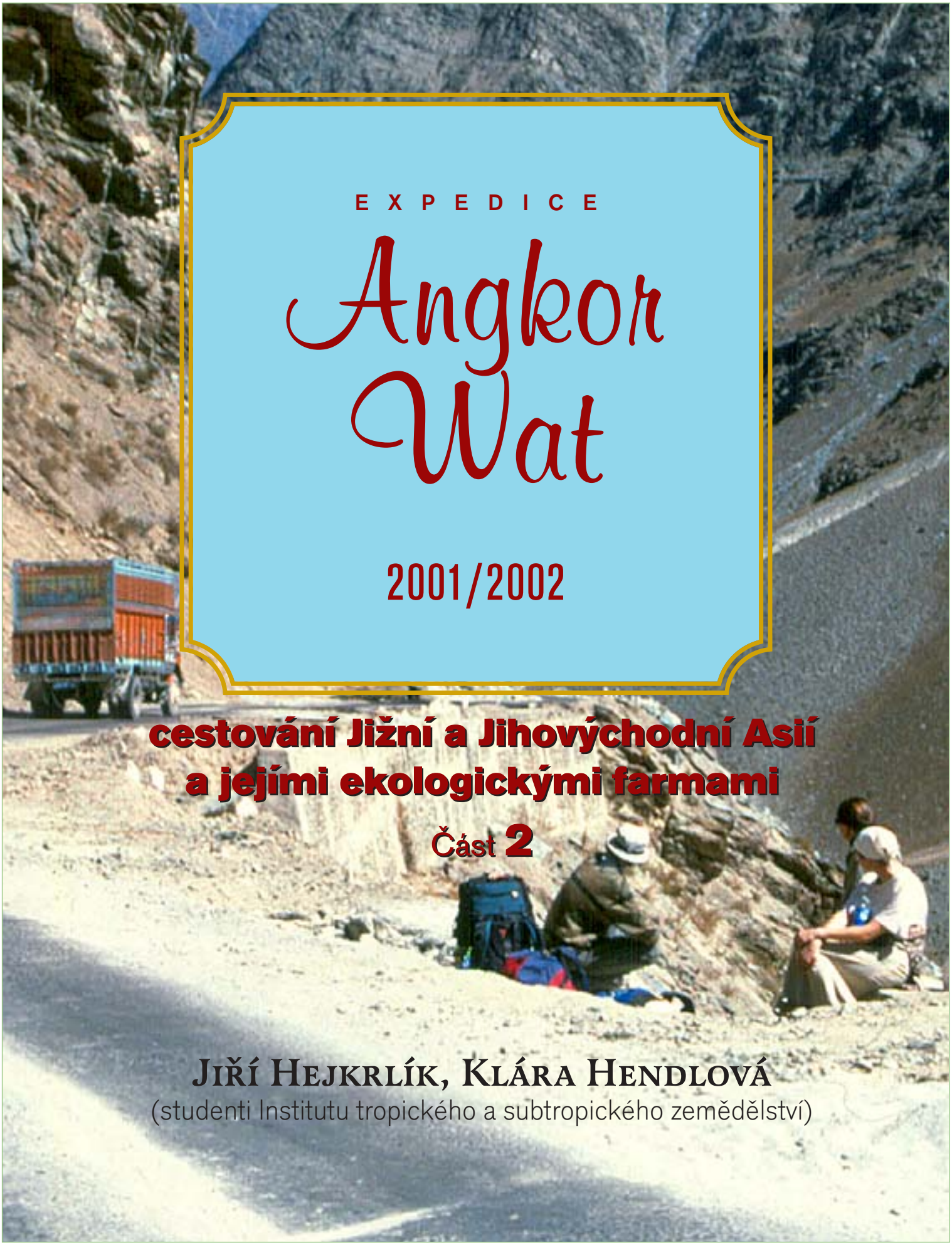

EXPEDICE

Angkor Wat

2001/2002

cestování Jižní a Jihovýchodní Asií a jejími ekologickými farmami

Část 2

JIŘÍ HEJKRLÍK, KLÁRA HENDLOVÁ
(studenti Institutu tropického a subtropického zemědělství)

Naše další cesta vedla na západ, do indicko-pakistánské pouště Thar. Již na dillíjském nádraží se na nás nečekaně usmálo štěstí a z chlapíka, se kterým jsme se dali do řeči se vyklubal majitel velmi luxusního hotelu. I přesto, že nám ukázal prospekt o svém hotelu s cenami přesahujícími 400,– rupií, naše maximálně únosná cena 150,– rupií za noc ho nevyvedla z míry, naopak se upřímně zasmál, mávl nad námi rukou a řekl, že jsme vítáni. Podobných pohodářů jsme na své cestě potkali bohužel jen hrstku.

Naše cesta pouštním státem Radžastán tak začala ve městě Bikaner, v hotýlku s kachlíčkovou koupelnou, čistým povlečením, obrovským snookerem a zahradní restaurací s anglickým trávníkem. Naším dalším cílem byla velbloudí farma, vzdálená asi 10 kilometrů směrem do pouště. Jedná se o unikátní výzkumnou stanici, zaměřenou na zlepšování užitkových vlastností tří lokálních plemen a poskytující poradenskou činnost okolním chovatelům. Velbloud je typické zvíře zdejšího suchého a horkého klimatu a je proto všestranně využíván. Ve městě dominuje všem zvířecím potahům svým hrdým a uvolněným krokem dávajícím najevo všem okolním přízemním tvorům, jak bezvýznamní a malicherní v jeho krásných očích jsou. V neposlední řadě jsou velbloudi využíváni jako atrakce, které dopravují senzacechtivé turisty ověšené záznamovou technikou do pouště a zpět. Na bikanerské farmě pak bylo možné vidět několik set velbloudů najednou, takže naše srdce zapálených mladých zemědělců byla v naprosté extázi.

Z Bikaneru jsme pokračovali autobusem do 300 kilometrů vzdáleného Džaljsalmeru, ležícího nedaleko pakistánské hranice. V okamžiku, kdy nás během čajové pauzy, zhruba v polovině cesty, oslovil mladý muž a rádoby uvolněným a nenásilným způsobem nám násilně vnucoval svůj hotel, nám bylo jasné, že hledání ubytování nás bude stát hodně nervů a energie. A také že ano. Již několik kilometrů před Džaljsalmeru se autobus začal plnit podezřelými mužíky, kteří nás poté, co proskenovali autobus a zklamaně zjistili, že jsme jediní bílí turisté mířící do města, začali bombardovat oxeroxovanými letáky a nejrůznějšími nabídkami „Cheap room especially for you.“ „Special price for you my friend.“ „Free rikshaw for you, no money.“ a tak dále. Byla to legrace. Příval nekonečného opakování několika málo mechanicky naučených anglických frází se nedal zastavit. Divadlo vrcholilo, když se autobus přišoural na autobusové nádraží a motor utichl. V tu chvíli jsme byli v autobusu jedinými cestujícími. Přesto bylo plno k prasknutí. Dostat se ven rozvášněným davem, který naše nevšímavost přiváděla k ještě většímu varu, nám zabralo několik minut. Zachránilo nás to, že jsme už z Bikaneru měli doporučení na hoteliérova přítele, vlastnícího malý guest house přímo pod místní majestátnou pevností. Jakmile jsme jednoznačně poznali muže, mávajícího názvem Shivam guest house, a ukázali na něj, vřava utichla a ostatní hoteloví nahaněči se zklamaně rozešli. Za několik minut nato jsme už seděli v pohodlí svého dočasného domova.

Díky celosvětovému napětí způsobenému nejdříve útokem na světové obchodní centrum v New Yorku a poté odvetou v podobě krvavého lovu na Usámu bin Ládina byl i v Indii turistický ruch dosti utlumen. Pro nás to znamenalo příjemné klesání cen za ubytování a jídlo, které Indům podnikajícím v turistickém ruchu ovšem způsobilo značné vrásky. V místech jako je Džaljsalmer, který žije výhradně z peněz bohatých turistů, se proto neúnosně zvyšuje konkurence a na turisty se rozbíhá velmi sofistikovaný hon. Naštěstí poté, co jsme nechali své batohy v hotelu a klidným výrazem na ulici dali jasně najevo, že nic nehledáme a nic nepotřebujeme, začali i nás obchodníci brát jako součást místního itineráře, dali nám pokoj a soustředili se na další autobusy přijíždějící z vnitrozemí.

Džaljsalmer je velmi krásné, ale současně také velmi zkažené místo. Kdysi bohaté město, ležící na důležité spojnici mezi Orientem a nenasytnými evropskými trhy,

Pouštní město z Džaljsalmerské pevnosti

začalo po zavedení bombajské námořní obchodní trasy rychle upadat. Město si sice stále uchovává kouzelnou atmosféru z dob pohádek Tisíce a jedné noci, ale místo Šeherezády se v uličkách pohybují pouze dobře živení a sýrově bílí turisté v šortkách, lačně kupující vše, co spatří. Za deset rupií je tu možno udělat fotografie žen pózujících v klasických krojích, ověšených těžkými zlatými šperky (náušnice zde nosí i muži), na pozadí křivolakých uliček pouštního města – obrázky té Indie, která je prezentována v evropských časopisech o cestování. Podobně líbivé fotografie jsou sice ideální k okouzlení závistivých sousedů, ale jejich autenticita a schopnost vypovídat o Indii skutečné je nulová.

Několik dní v Džaljsalmeru jsme převážně strávili schovaní před vedrem i lidmi ve svém malém pokojíku. Nakonec jsme nasedli do nočního vlaku a ráno se probudili o několik set kilometrů dál v modrém Džodpuru. Modrém proto, že fasády zdejších domů jsou skutečně obarveny do sytého odstínu zářivě modré.

Skot v indických ulicích patří ke všedním zážitkům

Celému městu dominuje mohutná pevnost, stojící na vysokém kopci, rostoucím z křivolakých uliček starého města. Pevnosti jsou vůbec dominantami všech radžastánských měst, neboť ony byly většinou to první, co z pusté pouště začalo vyrůstat. Nejedná se však o pevnosti v našem slova smyslu. Hlavní důraz je kladen na mohutné hradby, plnící nejdůležitější a většinou také jedinou, obrannou funkci pevností. V hradebních zdech pak probíhal veškerý vojenský život. Prázdné prostranství uprostřed hradeb bylo zaplněno pouze dočasnými stavbami civilního charakteru nebo paláci vládců. Poté, co jsme se vyškrábali až k ní, jsme zjistili, že původně krásná pevnost se proměnila ve veliký jarmark. Vším pronikala hlasitě reprodukovaná indická popmusic a v plátěných stáncích se dalo koupit vše od sladkostí až po akvarijní rybičky. Nejnavštěvovanější částí pevnosti byl malý hinduistický chrám, umístěný v zapadlém rohu mohutných hradeb. Jako v drtivé většině pestrých a barevných hinduistických chrámů, i jeho atmosféra vzdáleně připomínala Matějskou pouť. I tady se projevil fakt, že hinduisté při uctívání svých několika tisíc bohů mají rádi hodně hluku, barev, květin, blikajících žárovek a pokud možno tance.

Život popeláře v modrém Džodpuru

Poslední zastávkou před naším nejdůležitějším indickým cílem – ekologickými farmami Gudžarátu, bylo pro nás město Ahmedabád. Díky společným žaludečním problémům si budeme toto místo pamatovat jen jako hlučné a prašné moderní velkoměsto, ne nepodobné stovkám dalších. Ani slavný Gándího ašrám nás nedokázal vyburcovat natolik, abychom opustili nádražní noclehárnu. Raději jsme se psychicky i fyzicky připravovali na další z řady nočních přesunů do západoindického státu Gudžarát.

Několikamilionové město Ahmedabád

Gudžarát nás příjemně překvapil svými milými obyvateli. Byli jsme už zvyklí na poněkud nižší standard zbytku Indie, takže jakékoliv projevy ohleduplnosti a všeobecného rozhledu na nás udělaly velký dojem. Atmosféra v autobusech, ve vlacích i ve městech samotných byla báječná. Zřejmě tomu pomáhal i fakt, že Gudžarát leží zcela mimo hlavních turistických tras. Je to poměrně velký stát ohraničený ze severu i západu pakistánskou hranicí, z jihu Arabským mořem a pouze z východu napojený na zbytek Indie. Má subtropické klima podobné polopouštím Středomoří. Výrazná odlišnost je jen v pravidelném střídání letního vlhkého monzunu a suché teplé zimy. Gudžarát je jedním ze zemědělsky nejproduktivnějších a vůbec nejbohatších států Indie. Projíždí-li člověk zdejší krajinou, první co ho udeří do očí, je množství zeleně na pozemcích, které jsou intenzivně zavlažovány složitou sítí kanálů a struh. Téměř celý Gudžarát je rozdělen do pestrobarevné mozaiky malých políček, na nichž je možno vidět převážně banánovníky, kokosové palmy, datlové palmy, bavlník, ricinus a různé obiloviny a luskoviny. Ihned za hranicí těchto zavlažovaných území se nachází vyprahlá, nehostinná polopoušť s řídkými akáciemi.

Naším cílem byla severní část Gudžarátu nazývaná Kač, oddělená od Pákistánu i od Indie rozsáhlou bažinatou oblastí, pravidelně během monzunu zaplavovanou a vytvářející tím z Kače dočasný ostrov. Celá oblast je průjezdná pouze v suchých zimních měsících a jen místními usedlíky, kteří komplikované stezky znají a využívají je mimo jiné i pro čilý pašerácký ruch velbloudích karavan putujících mezi Indií a Pákistánem. Kač a zejména její hlavní město Buč jsou také neblaze proslaveny mohutným zemětřesením z ledna roku 2001, při němž pouze v Buči zahynulo v troskách domů více než 30 000 lidí. My jsme sem přijeli devět měsíců poté a přesto byly stopy zničující katastrofy stále patrné. I další tisíce lidí byly díky nedostatku pracovních příležitostí donuceny opustit město. To se nyní přejmenovalo na Nový Buč a ze všech sil se snaží vzpamatovat z lednového šoku.

Z Buče jsme měli namířeno do Mandvi, které se nachází na pobřeží Arabského moře asi 60 kilometrů jižněji. Díky tomu, že se nás v Buči ujal příjemný a vzdělaný strojní inženýr, který několik let studoval v Německu, neměli jsme problém se zde zorientovat. Dokonce i na nesmírně chaotickém autobusovém nádraží, kde lidé v křečovité snaze dostat se do autobusu nebo z něj, nastupovali a vystupovali okénky, se nám podařilo najít ten správný a úspěšně se přemístit do Mandvi. Odtud nás již čekala jen krátká cesta motorikšou do nedaleké vesnice Rajen, kde se podle naší asi až příliš stručné mapy měla nacházet ekologická farma Nu Tech.

Mezi pestrobarevnými stánky indických trhovců se dají trávit celé hodiny

V Rajenu jsme zastavili před malebným vesnickým domkem, ze kterého se k nám okamžitě vyřítila starší paní v bledě modrém sárí, s velkými brýlemi a srdečným maminkovským úsměvem. Bylo jasné, že od této chvíle je o nás postaráno. A opravdu bylo. Z té milé osoby se vyklubala maminka farmáře Vidžaje, kterému ekologická farma Nu Tech patřila. Přestože neuměla ani slovo anglicky, dala nám jasně najevo, že od nynějška jsme součástí její domácnosti, ve které vládne laskavou, ale pevnou rukou. Navečer se přihnal i Vidžaj a v srdečnosti přivítání ještě trumfoval svou matku. Jeho angličtina byla dokonalá, čehož jsme později velmi často využívali k všetečným otázkám, týkajících se všeho co jsme okolo sebe viděli.

Farma Nu Tech je jednou z několika desítek gudžarátských ekologických farem. Pěstuje se zde pestrá směsice všech možných luskovin a obilovin, kokosových palem, bavlníku a zeleniny, nicméně její hlavní příjem plyne z prodeje čerstvých biodatlí a gelu z aloe vera. Tyto dvě plodiny proto na farmě zabírají největší plochu.

Hlavní tržní plodinou byla aloe vera

Čištění munga bylo na farmě významnou sociální událostí

Majestátní volové plemene Konkrej nahrazovali na farmě sílu traktoru

Kromě nás bylo na farmě asi tucet stálých zaměstnanců. Rozmanitost jejich náboženské příslušnosti dokonale odrážela celkovou náboženskou pestrost a toleranci indické společnosti. Na jednom místě se tu míchali hinduisté a džinisté společně s následovníky proroka Mohameda. Jak jsme se později dozvěděli, jsou jemné rozdíly v tradičním oblečení a podobě masivních šperků zdejších žen podmíněny také jejich rozdílným geografickým původem v rámci Gudžarátu.

Chvíli trvalo než se nám podařilo „zapadnout“. Přesto že Vidžaj vysvětloval a vysvětloval, jednali s námi všichni spíše jako se zemědělskými odborníky z daleka, kteří nepřijeli manuálně pracovat, ale pouze zase něco zkoumat. Teprve když jsme se chopili srpu a pustili se odhodlaně do sklizně munga, atmosféra se uvolnila a na tvářích žen se objevil přátelský úsměv. Možná, že jim i nadále vrtala hlavou otázka proč se táhneme z takové dálky jen proto, abychom s nimi ve čtyřicetistupňových vedrech sdíleli jejich namáhavou práci. Možná to přičetli na vrub rozmarnosti „bohatých“ Evropanů, kteří už nevědí co by, možná to vůbec neřešili a brali věci tak jak jsou. Díky jazykové bariéře nám to zůstane utajeno.

Sklizeň munga v tropickém vedru není pro choulostivého Evropana legrace

Když jsme se poprvé dozvěděli o tom, že i v Indii se začíná rozvíjet ekologický způsob farmaření, byli jsme překvapeni, neboť jsme měli zažitou představu, že zavádění těchto k přírodě šetrnějších postupů a technologií je výsadou ekonomicky vyspělých zemí. Zvláště v Indii je pro nás myšlenka ekologického zemědělství překvapující, neboť zdejší tradiční zemědělské postupy byly narušeny vlivem dlouhého období kolonialismu a následnou celosvětovou „Zelenou revolucí“ probíhající v rozvojových zemích během sedmdesátých let 20. století. Téměř dvě stě let dlouhá nadvláda britských kolonialistů se na zemědělství podepsala hlavně zabíráním nejkvalitnější půdy k pěstování plantážních plodin na export a měněním tradičních vztahů ve vlastnictví půdy. Následují mohutná chemizace a zavádění nových hybridních odrůd, řízená především z amerických výzkumných ústavů a podporovaná nadnárodními chemickými koncerny, přinesla pod názvem Zelená revoluce do Indie další vlnu rozsáhlých změn. Pro domorodé zemědělce znamenaly další „zásah z hůry“, přicházející z cizích zemí a kultur. Jejich vlastní, hlubší znalost místního agroekosystému tak byla nahrazena povrchními, celosvětově jednotnými postupy nešetrného zvyšování výnosů. Cenou za tyto nevhodné kroky se stala narůstající neúrodnost půd, eroze, kontaminace potravin a spodních vod chemickými rezidui a závislost farmářů na složité síti dodavatelů chemikálií a osiv. Jak je však vidět, touha po objevování šetrnějších a komplexnějších postupů pod tím vším přežila až dodnes. Později jsme zjistili, že hlubším poznáním vztahů mezi rostlinami, zvířaty, neživou přírodou a člověkem se zabývají již staroindické védy. Tradice ekologického zemědělství je tu tedy opravdu silná.

Díky tomu, že jsme na dobu 14 dnů strávených v Kači přestali být pouhými turisty, bylo nám umožněno poznat Indii tak, jako nikdy před tím. Měli jsme tak možnost sledovat život v malebné vesničce plné své-

rázných obyvatel, ochutnávat výbornou domácí stravu (třeba prosné placky, sladké pikle z aloe vera nebo domácí podmáslí), motat se v kuchyni při její přípravě, býti zvláštními a podivnými hosty na vesnických oslavách nebo pouze sedět s domorodci na zápraží domu a po indickém způsobu žvýkat betelové listy. Téměř každý den jsme tak byli fascinováni novými drobnostmi z indického života. Během těch čtrnácti dnů jsme měli možnost navštívit dvě farmy a několik dalších dní strávit zvelebováním zahrady zdejšího centra buddhistické meditace Vipassana nedaleko městečka Bada.

Druhá z farem, přírodní léčitelské centrum Džoj-ti-beg, nebyla farmou v pravém slova smyslu, neboť byla orientována pouze na samozásobení. Jediné dva druhy ovocných stromů, které se tu ve větším měřítku pěstovaly na prodej, byly sapoty a limetky. Provoz farmy byl tedy financován hlavně z příjmu z léčebných pobytů pacientů. Stejně jako alternativní zemědělství, i tradiční indická medicína – ajurveda, má v dnešní Indii nezastupitelnou roli. I přesto, že oba obory jsou pod silným tlakem moderních chemických přípravků, soustřeďujících se na potlačování příznaků, zachovávají Indové důvěru v holističtější přístupy, zaměřené na léčení příčin a prevenci. Alternativní medicína stejně jako alternativní zemědělství zde tudíž tvoří důležitý protipól k celosvětovému mainstreamu.

Poté, co jsme Gudžarát opustili, nás čekala další série nočních i denních cest vlakem, při kterých jsme překonali vzdálenost téměř 2000 kilometrů – pro Indii dosti zanedbatelnou, pro nás znamenající několik dní úmorného cestování. Naše cesta pokračovala dále do nejposvátnějšího a pravděpodobně i nejznámějšího indického města Varanási. Toto magické historické místo se nachází v srdci severoindického nejprůmyslovějšího státu Utarpradéš. Rozkládá se na levém břehu posvátné řeky Gangy, jejíž vody omývají řadu „ghátů“, které do ní umožňují přístup. Bývají využívány k celé škále činností od očistných rituálů při východu slunce přes spalování zesnulých a jejich rozprašování do vody až po běžné rutiny denního života obyvatel jako mytí, praní prádla nebo jen posedávání a klábosení s druhými. V neposlední řadě jsou gháty také místy neutuchávající směny peněz přidávaných do oběhu zahraničními i místními turisty. Za ně je pak možno najmout si výletní loďku, nakoupit bohatou škálu suvenýrů, obětních květin, svíček, nechat se oholit a ostříhat, případně srovnat (či rozhodit) si kosti jedním z místních masérů. Zvláště za úsvitu přetékají gháty lidmi až na několik metrů do řeky.

Ganga a gháty v posvátném městě Varánási

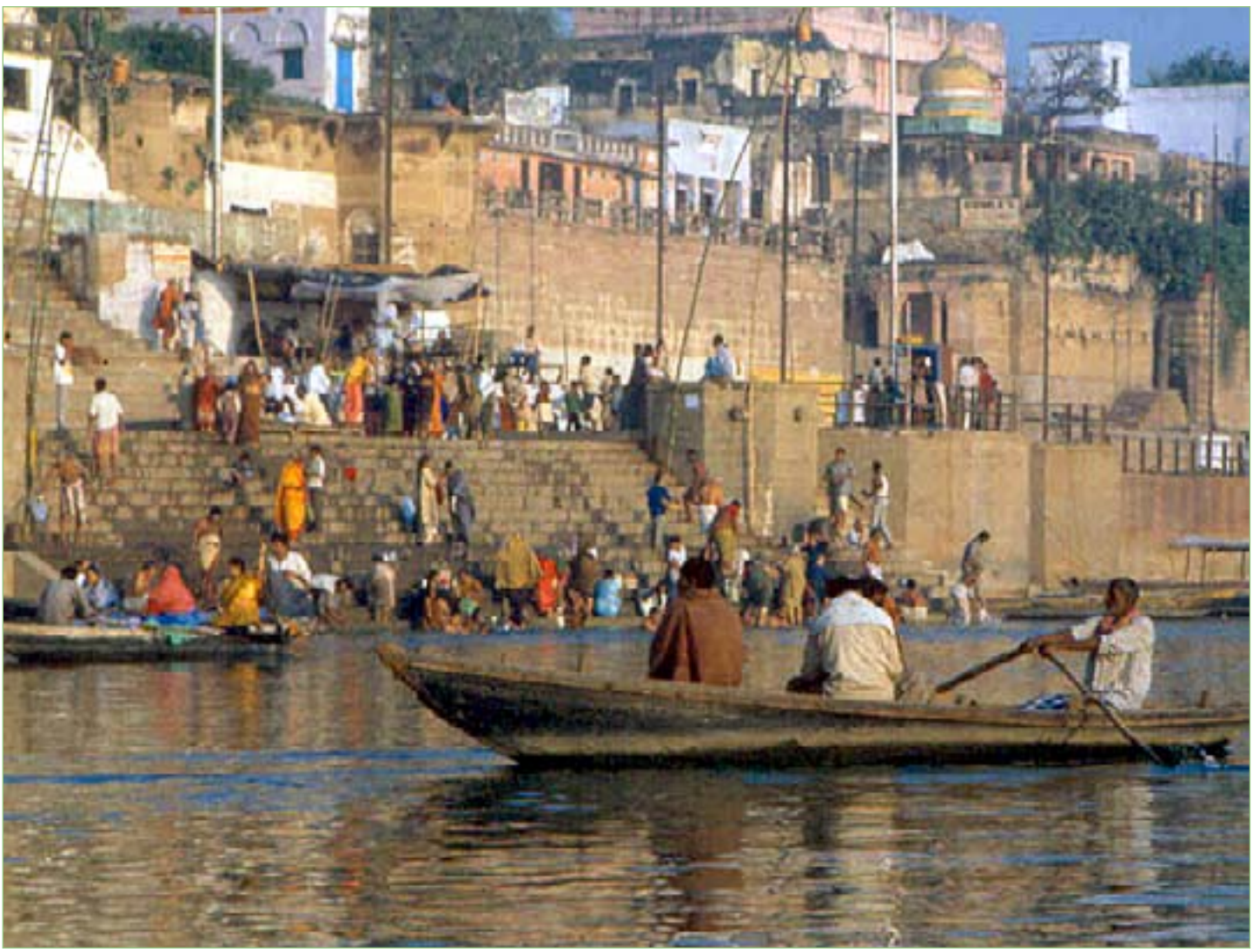

Pravděpodobně nejznámějším a nejvíce šokujícím faktem o Varanási je, že je tu možno vidět tradiční spalování zesnulých přímo „na živo“. Jsou tu všehovšudy dva spalovací ghháty. Významnější z nich je větší, hoří na něm nepřetržitě několik hranic najednou a je pro Indy prestižnější než o dvě stě metrů dále položený ghát menší, kde se dnes již spaluje v elektrické peci. Cena dřeva je tu doslova vyvážena zlatem a mohou si ji dovolit pouze zámožnější lidé. Nedaleko ghátu hoří věčný podpalovací oheň, který podle legendy pochází od samotného boha Šivy, jemuž je mimo jiné zasvěceno celé Varanási. Celkovou ponurou atmosféru místa dokreslují domy smrti, kam staří lidé přicházejí a připravují se na ukončení svého života. Na poměry našich zeměpisných šířek se to může zdát být poněkud silné kafe, nicméně když je člověk smířen s celkovou živelností a organičností Indie, nevybočuje pohled na hořící hranici příliš z ostatních zážitků všedního dne.

Ranní obřadná koupel v Ganze

Stejně jako v Dillí vraceli jsme se i ve Varanási na stará známá místa, která jsme za své první návštěvy před třemi lety opustili. Nenechali jsme se zviklat organizovanou sítí nádražních rikšáků a za přiměřenou cenu se dostali až na břeh řeky Gangy k oblíbenému Adžaj guest housu. Strávili jsme v něm příjemný týden rozjímáním nad sluncem ozářenou řekou, bezmyšlenkovým blouděním klaustrofobicky úzkými a křivolakými uličkami starého města, čicháním vůní a ochutnáváním jídel. Čas nám zpestřil koncert klasické indické hudby (tabla, harmonium, sitár). K rozptýlení patřilo i přetahování o kus žvance se všudypřítomnými zvědavými opičkami.

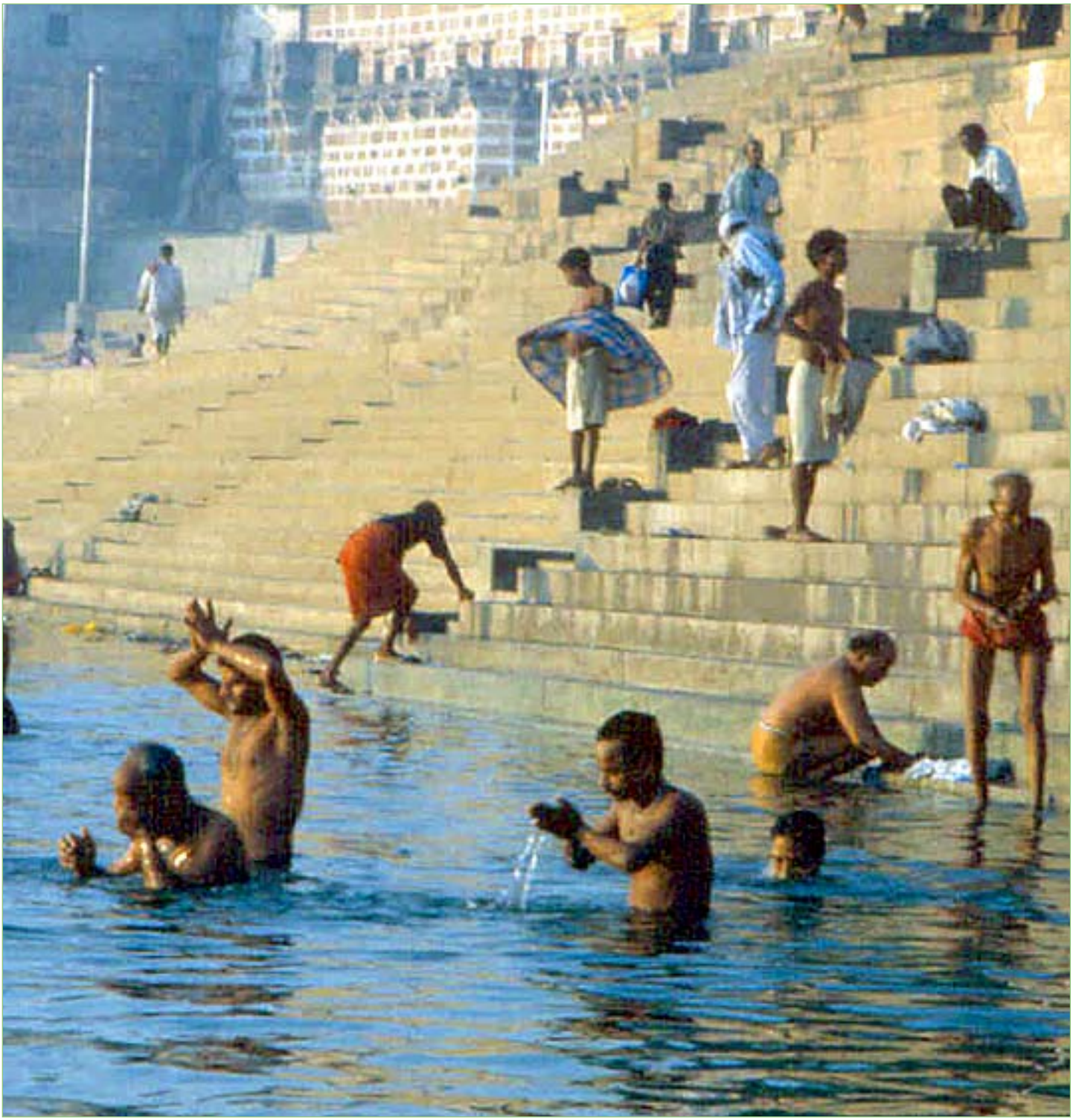

Každodenní život u řeky

Naší poslední zastávkou v Indii byla více jak desetimiliónová Kalkata. Je to relativně moderní město, vystavěné anglickými kolonialisty za jejich nadvlády, které na krátkou dobu vystřídalo Dillí v jeho úloze indické

metropole. První, co nás udeřilo do očí, byly proudy žlutočerných taxíků, které jako velcí neohrabaní brouci ucpávaly ulice. Díky hustému smogu, množství zmatených kovových konstrukcí, obyvatelům podobným stínům, značné opotřebovanosti všech fasád a množství křiklavě barevných billboardů, propagujících nedosažitelné ideály, připomínala atmosféra města vize Gibsonova cyberpunku. Pro nás se Kalkata stala jen dvoudenní zastávkou, kterou jsme vyplňovali převážně relaxováním v parku.

Třetí den ráno nás již rozhrkaný kulatý ambasador provážel zmateným ruchem ulic směrem na zdejší letiště. Přesto, že jsme byli duchem už v Thajsku, složitá indická byrokracie nás při odbavovací proceduře nenechala až do poslední chvilky vydechnout. Člověka zrovna nepotěší, když mu těsně před nástupem do letadla řeknou, že cena letenky ze zvýšila o jeho dobrovolně-povinné pojištění, které se nedá odmítnout. Zcela náhodou nám v peněžence zbylo posledních 500,- rupií, které tuto částku pokryly. Nemít je, bylo by těžké něco dělat, neboť naši platební kartu nebyl nikdo schopen akceptovat. Zmatený způsob nakládání našich zavazadel do letadla, který si vyžádal řadu formulářů a několik desítek letištních poskoků, bylo to poslední, čím se Indie do naší paměti otiskla. Ani standardně pohodlné letadlo, plné sympatických letušek v modrých sárí, roznášejících velmi dobře nachucené thali, nám tak nezměnilo pohled na Indii jako na zemi zmatené směsice barev, pachů, zvuků, lidí, zvířat a dopravních prostředků, řítících se podle naprosto chaotických pravidel téměř všemi směry najednou. I přesto, že je pro nás živočišný řád této země leckdy těžce překousnutelný, ale pokaždé odjíždíme s nejasným pocitem potřeby dalšího návratu...

Rikšáci a jejich tříkolová vozítka zaplňují centrum každého správného indického města

DOBRÁ ADRESA

V příštím čísle (vychází 30. září 2002) si přečtete:

Opět
Dobrou desku
Petra Novotného

Rozhovor
s Viktorem Mecou

Recenzi
na Sborník
Unie českých spisovatelů

Na shledanou příště!